

Společnost národů — co to dnes jest

I.

Z čeho žije.

V této těžké době, kdy se zase jednou rozhoduje o válce a míru, je ku podivu málo slyšet o Společnosti národů. Z nevšímavosti, kterou projevují vůči Společnosti národů velmoci a malé státy v nynější situaci, z malodušnosti, s kterou Společnost národů sama hledí, aby se co nejméně myslilo na její existenci a na její práva a povinnosti nejvyšší politické instance v Evropě, je vidět, že ve svém hlavním poslání Společnost — aspoň doposud — zklamala. Odtud pochybnosti o tom, nezklamala-li také ve všem jiném, má-li její existence účel a smysl a není-li od základu chybná zahraniční politika, která k existenci Společnosti národů přihlíží a vyvozuje z ní jisté politické důsledky.

Než se pokusíme dokázat, že by bylo při nejmenším předčasné odsuzovat Společnost národů a mezinárodní politiku, přihlížející k její existenci, podívejme se nejdříve, jak Společnost národů vlastně vypadá. To není jen určitá ideologie, to je také — a především — konkrétní, hmotná organizace. Společnost národů má svého ducha, ale má také své tělo. To tělo bydlí v Ženevě a právě loni se nastěhovalo do nového, definitivního sídla v rozlehlém paláci vysoko nad městem a daleko od města. V tomto paláci zasedá od loňska sekretariát Společnosti, jež je její pracovní páteří, zde se schází Rada, která jest její vládou, a pravděpodobně již letos tu bude zasedat také Assemblée, jež je jejím parlamentem.

Dodejme ještě, že roční rozpočet Společnosti národů dělá okolo dvou set milionů našich korun, že je rozvržen na jednotlivé členské státy podle velmi složitého klíče — je celkem 923 jednotek, z nichž Československo platí nyní 25 — že mnoho států plní své platební povinnosti velmi liknavě, takže finanční debata je každý rok velmi delikátní, ale že přes všechny potíže je Společnost národů ve svých financích aktivní. Z celkového rozpočtu nežije jen Společnost národů sama; asi čtvrtina rozpočtu je věnována potřebám Mezinárodního úřadu práce, asi desetina Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Z těchto dvou pobočných orgánů první je usazen také v Ženevě a má svůj palác nedaleko nového paláce Společnosti, druhý sídlí v Haagu ve velikém Mírovém paláci, který postavil americký mecenáš v naději, že mír sestoupí na zemi, jakmile bude mít kde bydlet.

Úřednický štáb.

Rozumí se, že velkou část rozpočtu pohltí platy personálu Společnosti. Se svými rozličnými pobočkami zaměstnává Společnost národů asi dva tisíce osob, a tvrdí se obecně, že je zaměstnavatelkou štedrou, až příliš štedrou. Platy funkcionářů vyšších

kategorií jsou opravdu velmi slušné. Vyměřoval je první generální sekretář Společnosti, sir Eric Drummond, podle platů britského Civil Service, zvýšených o rozličné reprezentační přídatky a příplatky. Na tuto výši platů se zehralo, a když přišla hubená léta krise, navrhovalo se, aby po vzoru jednotlivých států byly také platy těchto mezinárodních úředníků redukovány. Jenže Společnost neměla ani právních, ani donucovacích prostředků, jak uskutečnit toto přání. Její úředníci jsou přijímáni na soukromé smlouvy, jež nelze měnit bez souhlasu obou stran. Bylo možno působit jen metodou přesvědčovací, a ta se osvědčila pouze ve výjimečných případech, konkrétně řečeno, u nějakého půl tuctu úředníků nejvyšších, kteří chtěli dát příklad. Kromě toho se nové síly přijímají již podle nové platební stupnice, nižší, než stupnice staré. Nemusíme stále ještě zaměstnanců Společnosti národů litovat. Generální tajemník má po dobrovolné redukci svého platu devadesát tisíc švýcarských franků platu osobního a padesát tisíc na reprezentaci, ředitel Mezinárodního úřadu práce má osmdesát tisíc franků platu a pětadvacet tisíc franků na reprezentaci, předseda Mezinárodního soudního dvora dostává ročně šedesát tisíc holandských zlatých. Příjmy ostatních funkcionářů jsou ovšem již mnohem nižší, ale stále ještě velmi vysoké podle měřítka, jímž odměňuje své zaměstnance na příklad stát náš.

Tyto vysoké platy jsou ostatně odůvodněnější, než by se mohlo zdát. Především nikdo z úředníků Společnosti — až na nejnižší personál rekrutovaný na místě — není v Ženevě doma; všichni jsou zde cizinci, živobytí je tedy pro ně dražší, než pro jiné, a Ženeva si z vykořisťování těchto svých stálých hostů udělala přímo místní průmysl, jako náhradu za své upadlé hodinářství. Za druhé od úředníků Společnosti národů se, aspoň teoreticky, žádá mnohem více, než od průměrných byrokratů, popohánějících správní kolečka jednotlivých zemí. Siru Ericovi lze právem vytýkat leccos po stránce politické, ale nelze mu upřít, že se po stránce organizační s úspěchem pokusil vytvořit mechanismus jediný svého druhu a bez příkladu v dějinách. Jako byla celá Společnost národů novum, tak byl něčím zcela novým její vnitřní aparát. Vyžadoval osobností znalých mezinárodních problémů, schopných iniciativně jednat a rozhodovat, dovedoucích se odpoutat od svých národních sympatií a aversí a vidět mezinárodní otázky s opravdu mezinárodní perspektivou. Dodejme k tomu samozřejmou nutnost také mimořádné kvalifikace jazykové. Schopných kandidátů nebylo mnoho, bylo třeba hledat je, platit je a případně přelácat.

Ten první úřednický soubor, který byl takto sestaven, byl skutečně kvalifikován k úkolům, jež stanovily Společnosti národů vytýčily, a byl oduševněn mezinárodním duchem. Skládal se ovšem z osobností nejrůznějšího původu, jazyka a přesvědčení, ale směs z lidí velmi pracovitých, výkonných a pře-

svědčených o dějinné důležitosti úkolu, který jim byl svěřen. Nejednou se v prvních letech činnosti Společnosti stalo, že se vysoký úředník jejího sekretariátu postavil proti vládě své země, viděl-li, že jedná proti duchu paktu Společnosti. Takové povznášející podívané bychom v Ženevě dnes už často ne našli. Postupem doby přišly vlády na to, že zastoupení v sekretariátě Společnosti je také mocenská pozice, a začaly se o tuto pozici starat. Dnes není pomalu funkce výpomocného sluhy, která by se neobsazovala po dlouhém Kuhhandlu, neboť o každé místo se vede boj. Místa vysoká a odpovědná jsou pak rovnou vyhrazena exponentům jednotlivých velmocí, členů Společnosti. Že tito nynější úředníci Společnosti, dosazení po diplomatickém vyjednávání mezi generálním sekretářem a vládami, nejsou vždycky nejlépe kvalifikováni k svým úkolům, to není ještě to nejhorší. V sekretariátě pracuje stále ještě tolik sil prvotřídních, že vyváží nedostatečnost těch ostatních. Mnohem horší a nebezpečnější jest, že tito noví funkcionáři někteří — neboť jsou také čestné výjimky — přicházejí s výslovným úmyslem sloužit v sekretariátě zájmům své země, nikoli zájmům Společnosti. Slouží jim jednou jako přímlovčí, běží-li o to rozhodnout v nějakém sporu, po druhé jako sabotéři, mají-li ochromovat činnost Společnosti podle rozkazů, jež z domova dostanou, po třetí jako vyzvědači, neboť sekretariát jest nejen výkonnou silou Společnosti, ale také velikou sběrnou informací nebo aspoň klepů, a lze se v něm dovědět leccos, co se neví venku. Úpadek Společnosti národů je v nemalé míře zaviněn tím, že jistá část jejího personálu slouží dnes všem možným zájmům spíše než jejím. Duch Společnosti je takto zrazován těmi, kdož mají být jeho předními vyznavači, a vliv Společnosti je podlamován zevnitř.

Komise pro studium komisí.

Sekretariát je ve věčné permanenci. Rada se schází k pravidelnému zasedání třikrát do roka, často pak k zasedání mimořádnému, konečně plenární Assemblée je svoláváno zpravidla v září a zasedá obyčejně tři až čtyři neděle. Ale kromě těchto orgánů a poboček, o nichž už byla řeč, Mezinárodní úřad práce je organisován podobně jako sekretariát, má svůj permanentní úřední mechanismus, několikrát do roka svolává svůj správní výbor a jednou do roka, obyčejně v květnu a červnu, plenární „konferenci práce“ — má Společnost národů několik a vlastně mnoho jiných koleček stálých nebo méně stálých. Jsou tu především tři organisace technické — hospodářská a finanční, dopravní a transitní a posléze hygienická, jež mají své vlastní pravidelné užší a širší konference, jsou dále permanentní komise poradní — pro otázky vojenské, pro kontrolu mandátů, pro opium, pro ochranu dětství a mládeže, pro mezinárodní kulturní součinnost atd. A konečně jsou komise dočasné, jmenované ad hoc, na příklad komise pro přípravu odzbrojovací konference, komise pro studium kodifikace mezinárodního práva atd. Některé komise existují jen na papíře. Tak, když přišel do Společnosti národů Briand se svým návrhem na hospodářskou federalisaci Evropy, byla jmenována „Evropská studijní komise“, jež měla připravit konkrétní návrhy

v této věci. Tato komise se už po šest let vůbec neschází a každý rok prodlouží prostě Assemblée její mandát o rok další. Podobných fantomů bez těla straší ve Společnosti národů více.

Podáváme zde schéma organismu Společnosti ve formě velmi zjednodušené. Ve skutečnosti je mnohem komplikovanější, tak komplikovaný, že se v něm pomalu už nikdo nevyzná. I byla před několika lety jmenována zvláštní komise — jmenováním komise se v Ženevě všecko začíná a, bohužel, také končí — aby studovala kompetenci a existenční smysl všech komisí Společnosti. Tato komise pro studium komisí pracovala velmi pilně a ovocem jejího přičinění je veliký foliant o několika stech stránkách s diagramy složitými tak, že se podobají obrázkům, doprovázejícím výklad o Einsteinově teorii. Toto důkladné vademecum, průvodce v nepřehledné křivatosti ženevského mechanismu, by samo potřebovalo výkladu, usnadňujícího probírat se v něm. A zde jsme u jiné příčiny, proč to se Společností národů nedopadá dobře. Jak její vlastní stanovy, tak prakse, jež se vyvinula v letech její dosavadní činnosti, zavalily ji tolika starostmi, nahnuly jí agendu tak širokou, že se v ní Společnost národů přímo topí a nedostává se k svým úkolům hlavním.

Proč Ženeva?

Že se stala sídlem Společnosti Ženeva, o to se hlavně přičinil Wilson, jehož kalvínské srdce bylo pochoptitelně přitahováno ke kalvínskému městu. Ale byly pro Ženevu důvody průkaznější. Švýcarsko, jako neutrální země, bylo přirozeně povoláno, aby přijalo novou instituci, mezinárodní svým složením i svým posláním, a v celém Švýcarsku právě Ženeva, staré tradiční město asyly, mělo nejmezinárodnější ráz. Konečně zakladatelům Společnosti běželo také o to, aby bez újmy na prestiži a bez trapných vzpomínek mohli později vstupovat do Společnosti národů státy ve světové válce poražené, jež nebyly přizvány k jejímu založení. A proto byl odmítnut Brusel, jež se také nabízel, a po strance praktické byl snad výhodnější; cesta do Bruselu mohla být některým státům cestou do Canossy. Švýcarsko jako celek nebylo ostatně příliš nadšeno ctí, kterou mu Společnost prokázala; přijalo Společnost teprve po lidovém hlasování, kde většina nebyla zrovna zdrcující, a poměr mezi ním a ženevským organismem nedospěl nikdy dále než k oboustranné korektnosti.

Ženeva sama je hezké město, příjemné ke krátkému prázdninovému pobytu, méně příjemné jako trvalá residence, zejména pro lidi, přicházející z měst mnohem větších. Město ve své podstatě smutné s velikými možnostmi vzdělávacími — musea, knihovny, vědecké společnosti, vysoké školy, přednášky atd. — a s mnohem menšími možnostmi zábavními. Ne samou vědou živ je člověk; tím méně, že tato věda v Ženevě je podávána suše a pochmurně jako povinnost, ne-li jako boží trest. Pojem „veselé vědy“ nebyl pro Ženevu vynalezen. Cizinci, přikovaní k tomuto městu existenční nutností a zvyklí na města veselejší, cítí se tu trochu ve vyhnanství. Na week-end nastává úprk z města — buď do hor, dovoluje-li to počasí, nebo do Milánu, nebo do Paříže. Ženeva nevykonala nic, aby tyto cizince připoutala také společenskými

styky. Až na nepříliš četné výjimky se i po dlouholetém pobytu v Ženevě cítí úředníci Společnosti národů jako klubko trosečníků na opuštěném ostrově.

Duch ženevský a duch Ženevy.

Ženevská „společnost“ neráčila doposud vzít Společnost národů na vědomí. V starých patricijských rodinách, jež nahromadily veliká jmění staletým provozováním obchodu nebo průmyslu, jež vykonávají sociální dobročinnost v měřítku skutečně impozantním — veliká většina ženevských veřejných parků a uměleckých sbírek pochází ze soukromých darů a odkazů — ale potrpí si na jakousi patriarchálnost, jež mají svá vyhrazená místa v katedrále svatého Petra, považují celou Společnost národů za nepřijemného vetřelce, rušícího jejich pokoj a tradiční ráz jejich města. Kalvínský duch v těchto skutečných buržoasních dynastiích už dávno ztrnul, politicky zkonserativněl. Ženevská republika — neboť nesmíme zapomenout, že toto město se svým nejbližším okolím je republikou v rámci helvetské konfederace, a že tyto staré rodiny, jež po staletí město spravovaly, mají vladařskou pýchu starých šlechtických rodin anglických, jež vládly imperiu — je republika konservativní, připomínající v mnohém staré Benátky. Společnost národů je pro tyto patricie zřízením div ne revolučním. Dodejme k tomu lidské slabosti a nedůtklivosti. Úředníci Společnosti národů mohou vystupovat velmi okázale; není snad jediného mezi nimi, který by neměl vlastní vůz, velmi často dobré značky. Je-li ženevský patricij bohat — a nejčastěji je — dívá se na ně jako na parvenus. Jací to lidé se opovažují projíždět se ve vozech lepších, než jeho vlastní! Je-li zchudlý — a jsou takové případy — dívá se na ně se zlobnou závistí. V jakých to žijeme časech, může-li si leckterý přivandrovalec dovolovat, co jemu je marným přáním!

Ženy těchto rodin mají dojem, že se Společností národů vpadla do Ženevy ohavnost spuštění. Nejen proto, že každá stenografka sekretariátu se lépe obléká než ony — poněvadž to dovede a ony ne — ale také proto, že stálý příliv cizinců do Ženevy, ty věčné mezinárodní konference a nesčetné schůze stejně nesčetných komisí a podkomisí přivádí do Ženevy také jistý fluktuující kontingent žen, jejichž počestnost se zdá těmto dámám trochu nejistá. Ne že by se v Ženevě nehřešilo; ale dělá se to v jistých formách, nechceme-li přímo říci s jistým rituálem. Tyto cizinky, ostatně zcela počestné, jsou podezřelé prostě tím, že se hezky oblékají, mají charme, jsou rády na světě a dávají to vidět. A tak zeje propast mezi „domorodci“ a Společností národů, propast, kterou pro několik nejvyšších funkcionářů překlene dvakrát, třikrát do roka nějaká oficiální recepce, ale jež vylučuje možnost intimně se se Ženevou sžít. Ideologii Společnosti národů se ve světě říká „esprit de Genève“, poněvadž ze Ženevy vychází. Ale bylo správně konstatováno, že vedle „esprit de Genève“ existuje „esprit genevois“, vedle ducha Ženevy duch ženevský, vedle mezinárodnosti lokální úzkoprstost, a mezi těmi dvěma duchy je protiklad. Společnost národů sídlí v Ženevě v prostředí, jež jí nedůvěruje a nemá jí rádo.

Řeklo by se, že aspoň ti, kdo z ní přímo těží — a především ženevští hoteliéři — budou ochotně vítat tyto příchozí, kteří zaručují Ženevě stálý cizinecký ruch. Ale chyba lávky. Ženevští hoteliéři velmi brzy přivykli tomuto zdroji příjmů, považují jej dnes za jakousi samozřejmost a chtěli by, aby jim pokud možno nekolidoval s jejich zdroji jinými. Před několika lety vyslali delegaci k předsedovi Rady se žádostí, aby Assemblée, jež přivede po každé do Ženevy přes tisíc osob, bylo svoláváno pokud možno v zimě, v době prázdné sezony, a ne v září, kdy má Ženeva cizince i bez Společnosti. Uvádíme tento detail jako příznačný. Společnosti národů si neváží v Ženevě ani ti, kdo jediní na ní vydělávají. Ženeva je sídlem Společnosti národů, ale není jí sídlem pohostinným a inspirujícím. A to rovněž není bez vlivu na činnost a úspěchy Společnosti.

Tón jednání.

V této stati řekneme ještě několik slov o tónu Společnosti národů. Je to tón mezinárodních diplomatických konferencí, plný zdvořilostních frází a formulek. Každý delegát je „honorable délégué“ své země, všechno je vyvatováno a pod nánosem zdvořilých forem se ztrácí často podstata a duch. Ve svých docela prvních letech stála Společnost jaksi na rozcestí mezi touto diplomatickou uhlazeností a zdravou jadrností. V té době trvala ještě naděje, že Společnost národů bude institucí lidovou, jakýmsi mezinárodním parlamentem pod stálým dozorem světové veřejnosti.

Dnes z toho původního ducha zbylo pramálo; některý skandinávský delegát, hlavně pan Hambro, předseda norského storthingu, zapomene někdy, že je ve shromáždění, kde se každá pravda musí okulatit, než se pronese. A snad ve společnosti tak mezinárodní, kde se sejde tolik lidí rozličných temperamentů a zvyků, nelze nakonec jinak než úzkostlivě dbát těchto forem více méně každému přijatelných. A tak se vyvinula tradice, že se v Ženevě chodilo okolo nejožehavějších otázek po špičkách. Když jednou bouchl Stresemann do stolu v zasedání Rady za debaty o menšinách, vzbudil pohoršení tak veliké, že tu ránu bylo slyšet druhý den v celém světovém tisku a že se už nikdy neodvážil něčeho podobného po druhé.

Společné tažení Italie a Německa proti Společnosti národů vedlo i na tomto poli k episodám, jež už samy o sobě ukazují, jak poklesla autorita Společnosti v posledních letech. Za mimořádného zasedání Společnosti národů loni na jaře, kam habešský císař přišel osobně hájit práv své země, došlo k nevkusným, nakomandovaným demonstracím fašistických novinářů proti němu v zasedací síni. A na podzim, když byl povolán před Radu zástupce svobodného města Gdanska, skončil tím, že vyplázl na přítomné obecenstvo jazyk. Když byl tak před deseti lety pozván president gdánského senátu do schůze Rady, seděl skromně na židli, která mu byla přistrčena, a odcházejce sekal poklony ještě za dveřmi. Tón jednání není tedy v Ženevě tak lhostejnou věcí, a jeho hrubé porušení v poslední době je viditelným příznakem, že v ženevské instituci není všechno v pořádku.

Gustav Winter.
(Pokračování.)

poznámky

Čína bez práva

Nová vlna japonské expanse, jež nenadále zaplavila severní čínské břehy, značně Evropu překvapila. Ne snad svou podstatou a vznikem; vždyť veškerá zahraničně-politická činnost Japonska po světové válce i před ní, projevy jeho odpovědných státníků a činy méně již odpovědných vojévůdců, to vše nemohlo nechat svět na pochybách o dalším japonském postupu v Pacifiku a na asijské pevnině. Překvapením však byla náhlálost, jež takřka přes den vytvořila na Dálném východě skutečnou válečnou frontu; a to právě v době, kdy se obecně očekávalo, že Japonsko zahájilo kratší dobu oddechu, aby se mohlo věnovati „konsolidačním pracím“ v Mančukuu. Evropa, zaneprázdněná nejprve nebezpečnou výpravou italskou do Habeše, poté osudnou občanskou válkou ve Španělsku, byla na tolik zabrána záplatováním svých vlastních trhlin, že jí na sledování událostí na Východě nezbylo času.

Ještě před sedmdesáti lety tvořily Japonsko toliko čtyři velké ostrovy s obyvatelstvem asi 33 milionů. V r. 1875 anektuje Japonsko ostrovy Kurily, dvě léta později pak po delší rozepři se Spojenými státy ostrovy Boninské. V r. 1879 získává sousedící ostrovy Lu-Ču, načež po válce čínsko-japonské dobývá si na Číně v r. 1895 ostrova Formosy. Další válka s Ruskem v r. 1905 vynáší Japonsku polovici Sachalinu a později i poloostrov Koreu. Mírovou smlouvou Versailleskou jsou pak dány pod jeho mandát Karoliny, Mariany, souostroví Marshallovo a ostatní německé državy v Oceánii, nalézající se na sever od rovníku. Tato japonská říše, zvětšená — jak patrně — hlavně v ýbojem proti Číně a Rusku, přesáhla již počtem svého obyvatelstva 90 mil. a rychle se blíží ke 100.

Po skončení války světové dochází jako v celém ostatním světě i na Dálném východě k poměrnému klidu. Zdá se, jako by se Japonsko vzdalo dalších expanzivních choutek. Vstupuje do Společnosti národů, uzavírá Pakt devíti mocností, jehož cílem byla stabilisace poměrů na Dálném východě a úprava vztahů Číny k signatářům smlouvy, podpisuje Pakt Briand-Kelloggův z r. 1928. To byl však také poslední akt japonské spolupráce na zachování míru. Tři léta poté, v r. 1931, dochází k japonské invazi do Mandžurie, k vytvoření „samostatného“ státu Mančukua; následuje japonská akce v „nomansland“ Šanghaji, známé události v Džeholu a postupné pronikání Japonců až k Veliké čínské zdi, to vše doprovázeno bezohlednou expanzí hospodářskou a průmyslovou. Když pak se japonským zástupcům přes velikou jejich výmluvnost nepodařilo přesvědčiti svět o tom, že jde jen o nutnou obranu, o ochranu vlastních příslušníků, prováděnou „s největším sebezapíráním a plnými ohledy na zachování míru“, vystupuje Japonsko 27. března 1933 ze Společnosti národů.

Svým výstupem získalo si Japonsko více akční volnosti, jež se projevila především smělejšími počínáním a otevřenější mlouvou jeho státníků. Tak dochází 17. dubna 1934 k známému prohlášení t. zv. panasiatické doktriny, jež svou britkostí vyvolala silnou odezvu zejména v Anglii a Americe. Hlavní body této proklamace jsou:

1. Japonsko samo je v první řadě odpovědné za zachování míru a pořádku ve východní Asii, spolu s ostatními mocnostmi asijskými.

2. Minula již doba, kdy jiné mocnosti neb Společnost národů mohly prováděti svou politiku exploitace Číny.

3. Japonsko hodlá se napříště postaviti každé cizí činnosti v Číně, kterou bude považovati za sobě nepřátelskou.

Reč tohoto prohlášení je natolik jasnou, že činí každý další komentář zcela zbytečným. Byla jí i s oficiálních míst potvrzena japonská snaha po hegemonii ve východní Asii, snaha ovládnouti hospodářsky i politicky Čínu a vyloučiti odtud postupně veškerý vliv Evropy i Ameriky.

Snaha, již bylo inspirováno toto prohlášení, byla shrnuta pro svou podobu se známou proklamací amerického presidenta Monroea z r. 1823 pod pojem orientálního monroismu.

Zatím co však americký monroism se jevil jako trvání na principu důsledné neintervence, japonský monroism hned od počátku zahájil svou dráhu celou serií ozbrojených i neozbrojených intervencí a zákroků na cizí půdě, a to jak vlastními přímými akcemi vojenskými, tak i záškodnou prací svých agentů, směřující k rozkládání Číny na řadu „autonomních nezávislých“ států. Vždyť i v nynějším konfliktu prvním bodem japonských požadavků je, aby nankinská vláda

připustila utvoření autonomní vlády v Hopeji a Čakaru.

Na obranu proti těmto expanzivním pokusům nemá dosud Čína sama — jak ukazuje dosavadní průběh bojů a jak nahlíží většina vojenských odborníků — dostatek síly a prostředků. Nezbude jí asi tedy nic jiného, než pokusiti se o obranu cestou diplomatickou a právní, v poslední době bohužel tak málo úspěšnou. I když za daných poměrů nelze doufati, že by se Čína tímto způsobem domohla svého práva, není pochyby, že její státníci i v tomto směru podniknou potřebné kroky. Svědčí o tom i nedávne prohlášení čínského vyslance v Paříži Wellingtona Koo k zpravodaji agentury United Press, podle něhož Čína se hodlá dovolati Paktu Společnosti národů, Paktu Briand-Kelloggova a zejména Paktu devíti mocností.

Japonsko, jež již v březnu 1933 ze Společnosti národů vystoupilo, není ovšem Paktem tím vázáno. Mohlo by býti sice i jako nečlen podle čl. 17 vyzváno, aby na sebe za účelem řešení sporu vzalo povinnosti člena Společnosti. A kdyby odepřelo, mohly by proti němu býti aplikovány sankce (hospodářské, finanční, případně i vojenské). Je však téměř vyloučeno, že by se v dnešních poměrech Společnost národů k takovému kroku odhodlala. I kdyby však našla v sobě tolik odvahy, jistě by se v Radě nenašla jednomyslnost, které je k takovému rozhodování zapotřebí.

Jinak mohla by se Čína dovolati jednak čl. 11, jednak i čl. 10 Paktu.

Podle čl. 11 se každá válka neb hrozba válkou dotýká celé Společnosti a její povinnosti je učiniti opatření vhodná k tomu, aby mír mezi národy byl účinně ochráněn. Tu pak na žádost kteréhokoli člena Společnosti musí býti svolána Rada, jejíž povinnosti je učiniti opatření k účinnému zachování míru. Jelikož není sporu o tom, že v případě Číny jde — ne-li o válku — tedy alespoň o hrozbu válkou, bylo by povinnosti Společnosti na požádání Číny učiniti vše, aby mír byl zachován. Tolik v teorii. Jak to ovšem vypadá v praxi, je vidět nejlépe na Španělsku u, jež se před časem právě tohoto článku v Ženevě dovolávalo — a kde se válčí vesele dál.

Dále by tu mohl přijíti v úvahu čl. 10 Paktu, kterým se členové Společnosti zavazují, že budou šetřiti a hájiti nynější územní celistvost a politickou nezávislost všech členů Společnosti proti každému vnějšmu útoku a že v případě útoku, hrozby neb nebezpečí útoku Rada uváží prostředky k zabezpečení provedení tohoto závazku. Poněvadž v našem případě jde — jak zřejmo z událostí předchozích (Mančukuo, sev. Čína) a jak je znovu dotvrzeno uvedeným již nynějším požadavkem Japonska stran zřízení „autonomních“ vlád v Hopeji a Čakaru — vsutku o útok na politickou svrchovanost i územní integritu člena Společnosti, bylo by povinnosti všech ostatních členů přispěchati Číně k pomoci. Posuzováno ovšem opět jen teoreticky, zatím co praxi nám osvětlí konkrétní případ Habeše — člena to téže Společnosti národů.

Z uvedeného je patrné, jak minimální je naděje, že by apel Číny vyrušil Společnost národů z jejího normálního chodu.

Ještě hůře — možno-li ovšem — by Čína patrně dopadla, kdyby se pokusila dovolati Paktu Briand-Kelloggova, kterým Japonsko spolu se všemi ostatními velmocemi a naprostou většinou států ostatních slavnostně odsoudilo válku jako prostředek k řešení neshod, zřeklo se jí jako prostředku národní politiky a uznalo, že urovnání neb vyřešení všech sporů a neshod, ať by byly jakékoliv povahy neb původu, má se díti toliko prostředky pokojnými. Logicky usuzováno — měli by signatáři tohoto Paktu při jeho porušení vstoupiti ve vzájemné jednání, svolati nějakou poradu, konferenci, zkrátka dohodnouti se na nějakém jednotném postupu, kterým by bylo porušení platné smlouvy zamezeno. Signatáři však patrně využijí toho, že Pakt neobsahuje žádných ustanovení o důsledcích jeho nedodržení, ani žádných předpisů o příslušném řízení a konsultaci — a vše půjde po starém.

Zbývá konečně Pakt devíti mocností z února 1922. Signatářní státy — Japonsko, Spojené státy, Velká Británie, Francie, Itálie, Holandsko, Portugalsko, Belgie a Čína — zavazují se v čl. I:

1. že budou respektovati suverenitu a neodvislost Číny, jakož i její integritu územní i administrativní(!),

2. že jí poskytnou možnost, aby si zajistila trvalé výhody pevné a silné vlády(!),

3. že užijí svého vlivu k tomu, aby vytvořily a zachovaly zásadu rovné příležitosti pro obchod a průmysl všech národů,

4. že nevyužijí okolností v Číně k tomu, aby vyhledávaly zvláštní práva a privilegia, jež by mohla zasáhnouti práva příslušníků sprátených států... a že nebudou podporovati žádnou akci, ohrožující bezpečnost těchto států.

Srovnáme-li znění citovaných článků Paktu devíti se zásadami výše uvedené doktriny panasiatické a zejména s nynější japonskou invazí, je i největšímu laikovi i nejrůzovějšímu optimistovi jasno, že tu došlo k hrubému porušení Paktu devíti. Jelikož pak tento Pakt váže — s výjimkou Sovětského Ruska — všechny hlavní a bezprostřední interesenty o Dálný východ, z nichž někteří mají na jeho osudu zájem opravdu nezadatelný, zdá se, že tato cesta by byla pro Čínu nejlepší a mohla by vésti ještě nejspíše k nějakému výsledku.

Co ještě k celému problému dodat, aby to nebylo jen opakováním neb obměnou toho, co tane na mysli a tryská ze slov všech těch, kdož s vypětím veškeré energie a takřka již zoufalstvím bez naděje snaží se v poslední chvíli voláním po jednotě a různém odhodlání spasiti svět před katastrofou? Pěkně to vyslovil čínský vyslanec v Paříži Wellington Koo v doslovu k zmíněnému již prohlášení k zástupci agentury United Press:

„Dnes je to Čína sama, jež trpí japonským útokem; ale důsledky zasáhnou všechny mocnosti, jež mají zájmy v Pacifiku. Po obsazení severní Číny mají Japonci v úmyslu napadnouti Sovětské Rusko a později střed a jih Číny, aby pak pokračovali poloostrovem malajským a holandskou Indií. Nynější boj uvádí do nebezpečí rovnováhu sil v Pacifiku a rovněž Spojené státy pocítí jeho důsledky. Nelze ani dosti zdůraznit, že tato válka na Dálném východě jest záležitostí, jež se dotýká celého světa. Neboť svět nemůže býti rozdělen v samostatné kraje s těsnými uzávěrami. Mír je nedělitelný a není bezpečnosti mimo bezpečnost kolektivní.“

Etab.

Střídání

Dlouhá léta se píše o nutnosti střídání jednotlivých ministerstev v rukou politických stran; ale až dosud vždy vše zůstalo při starém. Prospěch z toho mají některé politické strany; doplácí na to stát. Není potřebí mnoho psáti o tom, kam musí jíti vývoj v administrativě, jsou-li některé resorty trvale v rukou jedné politické strany. Význam ministerstev není posuzován podle jejich významu pro stát, nýbrž podle toho, jaký mají význam v rukou té neb oné politické strany. Jedno ministerstvo jest váženo podle toho, kolik má zaměstnanců, kolik ta neb ona strana může tu míti svých voličů. Jiná ministerstva jsou vážena podle toho, kolik dodávek a veřejných prací vypisují.

Střídání ministerstev v rukou různých politických stran bylo by již samo o sobě velmi účinnou kontrolou; jednotlivé části státní administrativy by musily pracovati u vědomí, že budou přicházeti ministři z různých politických stran a že proto není možno sloužiti jen jedné z nich. Je-li pak resort v rukou jedné politické strany, je tu nebezpečí, že jeho agenda načichne příliš zájmem jedné politické strany, že úředníci budou více hleděti a hledati, aby sloužili jedné politické straně a méně celku, státu. Každá strana má svoji zájmovou sféru a drží-li léta jeden resort, vzniká velmi vážné nebezpečí, že jeho správu zařídí podle svých stranických i agitačních potřeb. Naše administrativa je už velmi vážně ohrožena stranicko-politickými zájmy; není potřebí toto velmi vážné nebezpečí zvětšovati tím, že jednotlivá ministerstva se stanou vyseďeným právem jednotlivých politických stran. Kdo tedy by prosadil, aby ve správě jednotlivých resortů došlo k zdravé výměně, zasloužil by se o dobrou věc. Obáváme se, že to neprosadí nikdo. Politické strany tomu odporují, i ty, které navenek mluví o nutnosti střídání. Káží nám o státnosti, ale tam, kde mají jednat ku prospěchu státu, drží se zuby nehty statu quo, protože je to stranicky příjemné. Obáváme se, že socialisté by — kdyby šlo do tuhého — stejně se zdráhali opustit svoje ministerstva, jako by se na př. agrárníci zdráhali opustit ministerstvo zemědělství.

V. G.

Strašení lidovou frontou

Tisk republikánské strany usmyslil si strašiti svoje čtenáře výkladem, že se vytvořila jednotná fronta socialistických stran, lidovců a komunistů, jejímž hlavním cílem jest zničení republikánské strany a poškození zemědělců. Zdá se, že tento strašák bude hráti velkou roli v agitaci republikánské strany v pozimních obecních volbách. Nejde tu o vytváření nějaké lidové fronty. Stalo se však, že několikrát republikánská strana vlivem své části byla izolována a že na druhé straně došlo k rozšíření a prohloubení spolupráce druhých stran. Komunisty pak tisk republikánské strany dosti lehkomyšlně k tomu přihazuje, aby zvýšil pravděpodobnost jakéhosi bolševického tažení proti

republikánské straně. Je-li někdo s komunisty v křížku, jsou to právě socialisté a tisk republikánské strany by měl velmi těžkou práci, kdyby měl najíti projev některého předáka socialistického, který by toužil po spolupráci s komunisty v lidové frontě. Musila býti hodně pokřivená pravda, aby existence lidové fronty se zdála aspoň trochu pravděpodobná. Lidová strana byla vylíčena jako strana, která je na pokraji bolševismu, utíká od náboženství a spěchá do Moskvy.

Ze strašení lidovou frontou u nás, které dělá tisk republikánské strany, může míti největší radost Henleinova strana a říšskoněmecký tisk, který se snaží dokazovati, že Československo přes lidovou frontu spěje k zbolševismu. Tento tisk může míti jen radost, může-li se dovolávati svědectví orgánu nejsilnější československé strany.

V. G.

Slovanská místní jména

Hitlerovský režim se snaží na východních územích Německa vymýtit nyní důsledně všechna místní jména, která svým, třeba teď už změněným tvarem, připomínají svůj slovanský původ, a dává místům, řekám i krajům názvy nové, ryze německé, které s dosavadními tvary místních názvů nemají nic společného. Polské listy si na to trpce stěžují, protože jde především o jména původu polského, která nyní mají vůbec v německém Horním Slezsku a Pomořansku zmizet. Němci dělají totéž, co udělal italský fašismus v slovinských a německých krajích na jihu od Alp. V podstatě je to snaha vymýtit jakoukoli připomínku, že kraje nyní německé (nebo italské) byly původně slovanské.

Proti této snaze není obrany. Ale postižené slovanské národy by se měly postarat aspoň o jedno: aby konečně byl vydán co možná úplný slovník místních jmen původně slovanských na všech územích, která přešla během posledního tisíciletí pod nadvládu národů neslovanských. Jde většinou o území zabraná Němci, Maďary a Italy. Česká místopisná literatura má zásluhou dávno zesnulého novináře J. Bohdaneckého dobrou místopisnou pomůcku k zjištění původních slovanských místních jmen v „Místopisném slovníku slovanském“, kterého se bohužel v československém tisku neuznává tak, jak by se ho mělo užívat. Dnes, kdy se mnoha obcím, městům, řekám i krajům dostává na německých územích nových jmen, je naléhavě potřeba tyto změny sledovat a přesně zjistit. Sestavovatel „Místního slovníku slovanského“, jak se skromně Bohdanecký na svou práci v roce 1910 podepsal, byl si vědom neúplnosti své práce a nejistot některých slovanských termínů a dovolával se příštích pořadatelů a rozmnožovatelů svého díla. Ale třicet let se nikdo této práce neujal a dnes se stává potřeba tohoto doplnění aktuální. Zpracovat tento úkol a zahrnout v novém místopisném slovníku slovanském všechny místní názvy původně slovanské i na území naší republiky, žádají si zřetel historické, politické i novinářské. A nebylo by nevhodné, kdyby se k této práci spojili odborníci českoslovenští s polskými a vydali takový slovníček s původními názvy slovanskými ve správném znění českém (a slovenském, pokud se týče krajů pomadařštěných) i polském. To by byl předmět spolupráce pro obě strany vděčný.

JŠ

politika

Jaroslav Kratochvíl:

Na španělské frontě

Byl bych pokládal příležitost za promarněnou, kdybych byl v dnešním Španělsku viděl pouze pobřežní města a pobřežní garnisony; kdybych nebyl uviděl i novou španělskou armádu přímo na místě bojů.

Není lehké tak najednou nezávisle a mimo program dostat od „El Director general de Seguridad“ ve Valencii povolení k cestě do Madridu a k tomu ještě v době, kdy se na jeho frontách rozhořela vážná ofensiva. A není tak jednoduchou věcí dostat k tomu i vůz se šoférem, v jehož dokumentech je vedle práva na benzin u čerpacích stanic i vaše oprávnění projíti sítí silničních strážů.

Přesto dne 13. července jsme se v Barceloně rozešli s kongresem, který odjel do Paříže, a už dne 16. čer-

vence jsme byli přes všechny potíže v Madridě. A dokonce — ještě týž den, mimo očekávání i na frontě v „brunetském pytli“.

Nemohu si odpustit, abych nepopsal tuto nejzajímavější cestu v úvodu čtyř nejzajímavějších madridských dní. Je mi to také nejlepší ilustrací ke všemu, co o armádě španělské republiky mohu říci nebo co víte o ní už odjinud.

Pro zahraniční korespondenty byl už drahnou dobu přístup na frontu zakázán. Kdyby tu platil bezohledně tvrdý vojenský zákon — jak by se předpokládalo pro válečné pásmo — nemohli jsme se tam tak jednoduše dostat. A stalo se to tak: V Madridě je E. E. Kisch. (Nebylo to pro nás překvapením, neboť na straně republiky slouží a bojuje na dvě desítky světových literárních jmen.) A náhodou se u prvního našeho oběda ukázal také kapitán Š. ze štábu „XV. mezinárodní brigády“, který byl na skoku služebně v Madridě. Je to Srb i trochu Pražák a Kischův dobrý známý. V XV. brigádě jsou zařadění všichni Čechoslováci, kterým se podařilo dostat se do Španělska. Je to sice už zároveň španělská formace, ale jsou v ní i všechny československé dobrovolnické části. Tato věc byla v onom prostředí, kde jsme se setkali, důvodem, pro který kapitán Š. vzal nás Čechoslováky krátce a dobře bez formalit a bez páru do svého vozu s nápisem: „Velitelství XV. brigády“.

Brunete.

Cesta z Madridu do Brunety musí obcházet severní vysunuté Frankovy posice u El Parđa a Las Rosas. S hor je tu vidět místy universitní město. Nad El Pardem prochází cesta roklinou řeky Manzanares a zahýbá po hřebenech hor velikým obloukem k západu a k jihu. Je to tam kamenitý, neschůdný kraj. Země je posetá balvany a řídkou, jen chudou zelení. Přes to je dnes už protkaná sítí nových jednosměrných vojenských automobilových cest. Pod úpatím Quadarramy je vidět z daleka v zeleném rozlivu El Escorial. Na vrcholcích hor svítila sněhová pole.

Po celé cestě po hřebenech oněch kamenitých hor jsme mohli přehlédnouti vlevo živé tehdy bojiště. Od Majadahondy daleko k jihu stál a vlnil se nad vzdálenou linií lehký dým granátových výbuchů. Podivně působilo, že za touto linií vidíme na obzoru Madrid, nad velikou temně zelenou plochou Casa del Campo. „Útočíme na Madrid,“ žertoval kapitán Š. Tam, kde se silnice spouští po kopcích k jihu, je už krajina zelenější. Jsou tam olivové háje i vinice. Pod kopci byla žlutá i do černa spálená strniště. Ve veliké žlutavé ploše nám ukazovali zdaleka pustý vřed. To je Villanueva de la Cañada. Za ní na pravo je vidět Quijornu a dále, blíž k hřebenu táhlé zemské vlny byl tehdy ještě polozeleň trs: To byla Brunete. Nad ní na levo u výběžku šedozeleň lesní plochy dýmal v podvečer také ještě boj. I z polozeleného trsu Brunety neustále vytryskaly vysoké a košaté černé sloupy dýmu. To německá těžká artilerie bombardovala týl republikánské fronty. A tam někde mezi oním lehkým bojovým dýmem na pokraji šedozeleň plochy a těmito černými erupcemi byl cíl naší cesty: „XV. mezinárodní brigáda“.

Po celé té cestě i v kraji okolo ní bylo málo života. Jenom tu i tam, cestou, u vody, okolo domu klidné osady bylo vidět vojáka nebo dokonce hlouček vojáků. Zřídka mimo nás přeletělo auto. Ale zato pod každou

olivou na stráni, v každém úkrytu terénu stálo nehybně maskované nákladní nebo osobní auto, nebo hromady materiálu. Za našich dob, v armádách nemotorisovaných by tu všude byli koně, vozy, lidé a hnůj. Ptal jsem se, kde je v tom polopustém kraji útočných padesát tisíc vojska. „Bylo by chyba, kdyby je bylo vidět.“ Byla to jenom na pohled prázdná zem. Také ve vzduchu bylo jen ono nápadné, příliš zřejmě zákeřné ticho před novou bouří.

Villanueva de la Cañada je už téměř v rovině. Bylo to jenom strašně rozstřílené trosky. Na návsi před dvěma dosti zachovalými domy stál vůz českého lazaretu Jana Amosa Komenského, (vybaveného výborem pro pomoc demokratickému Španělsku). Vozil tehdy s tohoto sběrného obvaziště raněné do lazaretu v El Escorialu. Tu jsme tedy potkali první Čechy, první urřecnou radost z neočekávané krajanské návštěvy.

V tu dobu za námi zahořela veliká horská stráň nad Escorialem, zápalená německými zápalnými bombami Francových letců. Bůh ví, co tam hledali. Na naší cestě vybuchovala stále ještě Brunete černým košatým oblakem dýmu. Musili jsme ji objet polními cestami, cestou necestou, úvozy, strnisky, pocuchanou vinicí a potom pahorkatým olivovým hájem. Konečně se mohlo jít jen pěšky. Stranou od cesty mezi velikými do černa spálenými plochami země zhusta rozryté granáty a bombami, v blízkosti trosk sestřeleného německého avionu, pod jednou z oliv bylo velitelství divise. I tu bylo na jednom ze svahů a v každé vrásce terénu roztroušeno plno maskovaných nehybných aut. Velitelství divise tvořil hlouček lidí zdánlivě ztracený v pustém olivovém sadu. Chystali se tam právě k večeri. Velitel divise, generál G. byl asi čtyřicetiletý Maďar s širokou otevřenou, téměř slováckou tváří. Byl tu s ním jakýsi mladý, hladký a usměvavý Angličan. V ostatním personálu byl tuším i Slovák, vedle Maďarů a Němců. Arci i Španěl. Generál mluvil s námi i rusky. Během besedy Francova německá artilerie sem dvakrát hmátla nazdařbůh granáty. Zato pak utichla docela, takže jsme mohli už v úplně klidném růžovém večeru vyslechnout, co nám generál G. z kraje olivového háje řekl na vysvětlení k bojům, úspěchům i neúspěchům. Největší překážkou v postupu mezinárodních brigád, větší než černí Mauři, bylo tropické vedro těch dní. Levá brigáda došla sice na hřeben terénu, ale pravá zůstala viset napříč po svahu. V onom bílém domku na svahu před námi, ukazuje nám generál, drží se v opevnění fašisté.

Mezinárodní XV. brigádu bychom byli i bez průvodce našli podle telefonního drátu položeného na zemi. Byla ukryta v jedné ze strží rozrývajících tyto olivové chlumy okolo řeky Quadarramy. Po vítězných bojích byla přechodně rezervou přední linie. Češi a Slováci tvoří v XV. brigádě větší či menší skupiny uvnitř mezinárodních smíšených rot. Mimo to je českou jedna z nejlepších kulometných rot této brigády. Vedle mezinárodních oddílů jsou tu ryze španělské rot. Pokud jsou Češi v společném šiku, mizí vám jejich tvář v davové tváři, tohoto podivuhodného lidského tělesa. Zato dvojnásob ostře v tomto prostředí pocítíte ono rodné, typicky české, jakmile se utvoří český hlouček okolo vás. Mají nějaké olivové zelené rubašky. Vpravdě nevím ani jaké, ale v představách se mi jejich zevnějšek přes to zdá nějak strašně známým. Dali mi fotografii ze svého úseku východiskových zákopů. Mohl bych ji vydávat za fotografii „našich hochů“ z nějakých zákopů

ruské legionářské fronty. Nejnáléhavější a zřejmě nepalčivější otázkou pro ně bylo: „Jak o nás soudí doma?“ Stále se ptali také: „Vědí-li doma, že my tu bojujeme za Československou republiku.“ A jako by bylo třeba i mne přesvědčovat, opakovali si, že nebude míru na světě ani svobody, dokud bude na světě tento fašism. Byli neúměrně potěšeni a vděční za naši zvědavou návštěvu. Tak vděční, že jsem se najednou zastyděl. A styděl bych se i teď, kdyby tento celkem bezpečný výlet za frontu chtěl vypadat nebo vypadal jako odvažný čin.

U „české baterie“.

Nad Quadarramou už zhasínaly červánky když jsme se konečně dostali s polí na matně se lesknoucí cestu pod Brunetou. Chtěli jsme ještě najít někde na tomto bojišti ukrytou t. zv. „českou baterii“. Nebyl to lehký úkol. Pohybovat se tu v noci bez světla, v síti cest, které v temnu oživnou nepřetržitými proudy neosvětlených aut je nebezpečno. Našli jsme nejprve španělskou baterii při cestě. Tam však znali jen cestu ke štábu všech baterií. S průvodcem, kterého nám tu dali, jsme ještě dlouho bloudili po temných cestách, než jsme našli jakýsi brod, pak úvoz, pak jen chodník pro pěší a konečně bezcestí po kamenité stráni. Podle telefonního drátu mezi bodláčím, jsme došli k úkrytu štábu na vrcholku hory. Štáb nám dal telefonické spojení k Čechům a potom i průvodce. Musili jsme zase objíždět hory a doly velkou oklikou po nově vybudovaných cestách.

Bylo už blízko k půlnoci, když nás na cestě mířící k východu zastavily nedočkavé krajanské hlasy a když jsme konečně mohli s díkem propustit srbského kapitána Š. a jeho ruského šoféra. Na kamenitém svahu byly stíny skloněných protiletectvých děl a stanů mezi nízkými křovinami.

U „české baterie“ je dnes už ryze českým jen hlavní velitelský kádr. Je to dobrovolnická inteligence. Jinak trojnásobné zvětšení osazenstva baterie dalo i tu už většinu Španělům. Učí se od českého kádra zacházeti s touto komplikovanou automatickou zbraní. Je to také nejlepší protiletectvá baterie republikánské fronty. Byla stále na frontě. Měla v době naší návštěvy zvlášť vyčerpávající službu. Ve dne střežila v pohotovosti oblohu a odrážela útoky Francových letců, a v noci, kdy nesměla a nemohla se bránit, přicházeli Francovi letci se mstít. A k tomu je tu po tropických denních vedrech pronikavý noční chlad. „Lehký je — říkají Španělé — větrík s Quadarramy. Nezhasne svíci, ale zhasne lidský život.“

Za naší návštěvy čtyřikrát nebo pětkrát v době tří hodin byla naše noční beseda zahrnuta do úzkých krycích zákopů. Prostor okolo nás je veliký a možnost postihu malá, ale tak je to předepsáno. Vyčkáme proto v zákopu, počítajíce, až avion vyloží celý svůj náklad výbušných nebo zápalných bomb. Kdesi, kde vysypali celý zápalný náklad, najednou vzplanula požárem jakoby celá země. Zahořely i zříceniny Brunety. Svítily až k nám z černých stěn výhni svých oken. A k tomu najednou jako úvod k Francově protiofenzivě — jako voda pod poklicí — zaklokotal, zaduněl a rozhořel se nádherným nočním ohňostrojem granátů boj na frontě u Majadahondy. Před svítáním boj z jakési příčiny utichl, a tak jsme mohli opustit baterii za jitrního míru, mezi nočními a denními nálety. Politický komisař baterie nás odvezl ochotně do El Escorialu a do Madridu.

El Escorial.

V El Escorialu byla, jak jsem už řekl, v tu dobu jedna část českého lazaretu Jana Amose Komenského. V 6 hodin ráno jsme tam budili české lékaře. Měli tu svůj český operační stůl, tuším vedle amerického. Lékaři, střizliví lidé, pro které se člověk stává „případem“, „nohou“, „rukou“ nebo „hrudí“, vyprávěli nám bez vzrušení o podivuhodných lidských hrdinstvích této občanské války. Mluvili o tom v jakýchsi bezmocných rozpacích. Sami na vysvětlení říkají: vypadá to, když to říkáte slovy, jaksi čítankově. A představte si, že je to přesto i ve skutečnosti tak, že je to přece jen právě tak střizlivá pravda.

Casa del Campo.

Hleděli jsme potom směrem k tomuto kraji i s druhé strany. S liduprázdných strání a s rozbitých mrtvých promenád nad Casa del Campo a Manzanares, v západním Madridu. Bloudili jsme tam nebezpečně vinou rozvlátého Franka Pitcairna. Udivení vojáci z úkrytu na něho i na nás musili volat, že Maurové před námi, jejichž posice nám chtěl ukázat, jsou velmi dobří střelci. Ale viděli jsme tam odtud panoráma okolo Manzanares od Carabanchelu až k Las Rosas.

Vojska a vojna.

Mezinárodní brigáda, kterou jsem takto uviděl zblízka, je dnes z větší části španělskou formací. I ostatní mezinárodní brigády nesou už jen svá stará jména, mají snad ještě své staré velitele, ale krev mají už z většiny, a budou mít stále více a více, španělskou. Cizinců bylo kdysi v dobrovolnických neplných brigádách, jak mi říkali, 12 až 15 tisíc. Dnes prý je v plných brigádách doplňovaných v republikánském Španělsku všeho všudy bojeschopných cizích dobrovolníků už jen okolo sedmi tisíc. Tolik musili položit životů, aby se z houfů prostého španělského lidu, který válku neviděl a vojenským věcem se neučil, zatím mohla stát španělská armáda.

Internacionální brigáda se postupně stává jen symbolem. Španělský voják této brigády se tomu už dnes učí v „Cartilla escolar antifascista“: „Nuestras brigadas extranjerias simbolizan la Solidaridad internacional con el pueblo español.“

Španělské internacionální brigády chrání si jako gardové části svoji tradici úměrnou velikosti dobrovolnických ztrát.

Dnes ještě se tu hovoří asi třemi desítkami jazyků. Nejvíce asi anglicky. Neboť nejpočetněji je prý tu zastoupena Amerika. (Domněnka, že Němci jdou v čele, je prý optický klam.) Potom Francie, Německo, Anglie, Itálie. Nepoměrně silné kontingenty dodávají země s režimem polofašistickým: Polsko, Jugoslavie, Bulharsko, Maďarsko. Poláci tu mají celý batalion, který se počítá mezi nejlepší. Podivnou je účast bílé ruské emigrace na této frontě. Šofér kapitána Š. je Rus — bývalý pařížský šofér. Našel se tu i Rus, pražský známý. A jakýsi bývalý bělogvardějec sem přišel s Jihoslovany. Jsou to jednotlivci podivuhodně poučení historií ruské občanské války. Snad si tak prostě vysluhují možnost návratu do staré vlasti. I Českoslováků všech národností je tu dnes ještě poměrně mnoho. Čechy tu znají jako velmi dobré inteligentní vojáky s dobrým výcvikem.

Při určité objektivnosti není těžké představit si, že tyto dobrovolnické revoluční formace se musí čímsi podobat dobrovolnickým revolučním formacím českým z doby světové války. I do legií se pronikalo přes pře-

kážky. I na tu frontu se šlo za prostou vírou v altruistický lidský ideál proti tradičním oficiálním proudům. A Češi ve španělské uniformě na madridské frontě se jim podobají i tím, že také zvedají na svůj prapor ideál jedné světové fronty a k jejímu vítězství si připojují spásu svého národa. Podobají se ve svých španělských uniformách Čechům v uniformách spojeneckých armád na všech světových frontách, kteří spásu svého národa hledali ve vítězství „světové demokracie“.

Jaká generálská tupost to byla, domníval-li se Franco, pán cizinecké legie a Marokánců, že lze i na tyto lidi působit letáky s provoláními o tom, jak prý byli oklamáni sliby valencijské vlády na vysoký žold a jakási nepředstavitelná blaha.

Španělská armáda.

V tomto prostředí vyslovil jsem jednou podiv nad klidem v zázemí a neotřesenou sebedůvěrou na frontě — po roce bojů, plných ztrát a bez územních zisků.

Jak pak! — divili se tady mé otázce — vždyť teď už — (nebo teprve teď!) — má Španělsko skutečnou armádu! Ponejprv před ní skutečně běželi pod Madridem i falangisté i Mauri!

Dovedu si přibližně představit ony neorganizované houfy lidí, u nichž jen pod přemírou útisku se prolomily ony prastaré mosty, ukuté ze strachu a pokory, z vědomí méněcennosti a individuálního pudu sebezáchovy. Dovedu si představit, jak jenom postupně, nepoměrnými obětmi a strašným plýtváním krví se zvolna kulo vojsko v tvrdé škole války. Je snadné říkat, že bylo promarněno mnoho času než se poznala celá rostoucí váha skutečnosti. Ale jinak to nebylo možné. Nutně byla a je dosud ještě tato armáda vždy o krok pozadu za rostoucí učitelskou skutečností. Mírumilovnost lidu zrodila prvotní anarchistickou a antimilitaristickou frontu. Anglický dobrovolník z aragonské fronty vypravoval o společných koupalištích mezi zákopy a diskusích i hádkách místo bojů. Důvěřivý lidový anarchista věřil, že přesvědčí o své pravdě bez boje i zlatou falangistickou mládež. Baskicko muselo vykrváct, aby se i z těchto anarchistických milic stala řádná armáda.

Tak těžce rostla armáda, která má vyrovnat rozdíly mezi vášnivou umíněností hazardně opojených diktátorů, (kteří do krvavé hry vsadili všechno) a křehkou demokratickou vůlí.

Zevně dnes tato armáda působí normálně, to jest stejným dojmem jako každá jiná řádná armáda. Jako by tomu ani na této půdě nikdy nebylo jinak. Nejenom to, v španělském zázemí je bezmála tolik mladých lidí bez uniforem jako v jiné mírové zemi. Lidský materiál této armády je krásný. Mezi těmito přirozeně inteligentními tvářemi by člověk nikdy nehledal tolik analfabetů.

V nové armádě republiky upomíná na revoluční milicionářskou tradici jenom nevelká rudá hvězda nad odznakem zbraně. I tam, kde se ještě nosí rozmanité stejnokroje vymyšlené milicí, není porušen dojem řádné armády. Vojsko je všude: při opevněném mořském pobřeží i v nesčetných posádkách uvnitř země. Organizuje tam svou obrannou válku. Motorisuje se. Železnice tu živoří, zato silnice se všude opravují, staví, hájí i dobývají. Stovky nových nákladních aut, s karoseriemi i bez nich, karavany aut i kamionů, tekou denně od severu k Valencii a z Valencie do vnitrozemí a k frontám. Jsou mezi tím i dlouhé kolony darované těmto bojovníkům. Nesou nápis: kolony mezinárodní solidarity.

Důstojníka v uniformovaném houfu lehce přehlédnete. Jsou to jedna, dvě nebo tři stříbrné nášivky na čepici vždy nad stejně mladou tvář. Nepamatují se, že bych byl potkal v zázemí větší hodnost než hodnost kapitána. Tento nový důstojnický dorost je zřejmě vážným a horlivým ve službě, ale kamarádsky se trápí v houfu svých podřízených. Ve velikém vagonu druhé třídy plném vážného i bezstarostně kamarádského hluku jsme mezi bavícími se houfci vojáků objevovali často neočekávaně důstojníka. Všichni i s civilisty tvořili jakýsi jednotný a družný lidový houf. Zdvořilý a pohostinský.

Zajímala mne disciplína při těchto vztazích mladých důstojníků k mladým podřízeným. Řekli mi, co jsem i očekával a co jsem znal i z legionářské zkušenosti, že vnitřní svazek této mládeže je pevný. Ale autorita mladých velitelů u mladých podřízených není vždy a všude na nutné výši. Mladý kamarád důstojník zejména při obtížných bojových úkolech často víc přemlouvá než velí. Tomu se nelze přechodně vyhnout. Je to prozatím armáda pevnější v obraně než v útočné operaci.

Poměr protivníků.

Dobrovolník, bývalý účastník světové války, mi říkal, že všechny hrůzy světové války blednou před hrůzou útoku moderních válečných strojů, pozemních i vzdušných, soustředí-li je Franco na úzký úsek fronty.

Ale srovnává ve svém bojovníckém sebevědomí lidský materiál na své straně a u Franca, tvrdil, že Franco nemá lidí. Španělé, mimo falangisty, jdou prý neochotně kupředu a ochotně se zato vzdávají. Zajetí vítají se zaťatou pěstí i rozjásaným „ať žije republika!“ Ukazovali mi na důkaz toho fotografie z posledních bojů. Italů, je prý sice mnoho, ale ti neradi mnoho riskují a ochotně běží. Z cizineckých legií zbyly jen trosky. Nejlepší a nejspolehlivější Francovi vojáci jsou zato podle všech zkušeností Maurové. Ti jediní vždy vytrvale útočí, brání se do konce a v každé situaci, nikdy se nevzdávají a i v zajetí chrání otrockou věrnost svým fašistickým pánům.

Franco prý tedy nemá lidí, ale má přesilu moderních spolehlivých válečných strojů. Má k nim i cizí vynikající válečné inženýry. Proti kamarádské armádě republiky stojí pevná hierarchie válečných odborníků a stará armáda se starou tradiční disciplínou. S nimi je totalitní vůle a moc dvou diktátorů, kteří sami jsou státem, a tichá podpora mnoha jiných mocných mezinárodních sil. Kilometr za kilometrem protlouká slabému lidskému materiálu vynikající německá artilerie, hejna německých i italských letadel. Přicházejí vždy dokonalejší a dokonalejší typy. Soustředí se vždy na nějaké dva čtverečné kilometry. Zasybou zemi ohněm i olovem. Země se hluboko prohýbá a hoří. Pak takto dobytou půdu hájí zase přesilou strojů.

Hrůza této války je v její totální mechanisovanosti. Je to boj strojů. A je to jen malý neúplný vzorek moderní mechanisované totalitní války. Je to i tajemství moderní diktátorské moci. V nich stojí vůle vůdce a velitele proti holé nebo jen primitivně ozbrojené vůli svého i cizího lidu. Stačí mít tyto stroje a celkem nemnoho věrných, schopných jimi vládnout!

V tom je slabina vlády lidové fronty! Učit lidové borce za republiku vedle gramoty ještě té moderní válečné technice, kterou může dát vzdálený SSSR, je tu nepoměrně obtížnější, než na protivné straně.

Viděno takto, zdá se nám téměř nepochopitelnou sila, která dovedla vyvážit všechny ty nevýhody, vyvážit převahu oněch inženýrů války španělských, italských a německých, kteří vedou skutečnou nejmodernější válku, proti dobráckému a diletantsky důvěřivému lidu a jeho většinou diletantským vojenským velitelům.

A k tomu je tu fronta kolem dokola. Je všude.

Vyjžděli jsme z Madridu k Alcalá de Henares v době nejprudších bojů na brunetské frontě. Prostor nad námi byl i tu plný letadel, plný vzruchu leteckých bojů. Jeli jsme podél zákopů na mořském břehu. Tarragona na tomto tylovém pobřeží byla rozbíjena bombami těsně před příjezdem našeho vlaku. Ve vlaku za námi Francovy letecké kulometry nadělaly mnoho civilních mrtvol. Barcelona okolo nás tuhla v leteckých alármech. A teprve v Cerberu na francouzské půdě s nádražní střechou s velkým pavím okem ve francouzských barvách, aby si je Francovi letci nepletli se španělským Port Bou, hned tu za kopcem a tunelem, byl mír, neuvěřitelný mír země bez občanské války.

Occidentalis:

Zidovský stát

Iluse a státní projekty.

Plán zbudování židovského státu je přijímán od obyvatelstva a vlád v různých zemích buď s údivem nebo s odpořem. V Anglii se o něm diskutuje už dávno. Již v době, kdy ještě nemohlo být řeči o sionistickém hnutí a kdy Židé se počali teprve těšiti z politické rovnoprávnosti, objevila se v oficiálním listě anglického zahraničního ministerstva „Globe“ řada článků, jež navrhovala zřízení neutrálního státu v Syrii a v Palestině za účelem velké kolonizace Židů. To bylo už v roce 1839. A protože vždycky je pochybeným podečňovat ideologickou složku anglické politiky, ukázala se i tentokrát myšlenka, jež přede všemi ostatními přispěla k vytvoření anglického mandátu nad Palestinou. Pozdější Lord Shaftesbury totiž odevzdal Lordu Palmerstonovi pamětní spis, v němž upozorňoval na to, že je povinností Anglie odčinit historické bezpráví, způsobené židovskému národu. A protože v anglické politice se s myšlenkou vždycky spojuje určitý prospěch, poukázal lord Shaftesbury již tenkrát na to, že usazení Židů právě na tomto místě je živým zájmem anglické politiky.

V pozdější době v Anglii vyrostlo silné hnutí usilující o znovuvytvoření Jewish people, jež roku 1845 již nabylo tak reálné formy, že Colonel George Gawler založil v Londýně kolonizační společnost pro Židy. V osmdesátých letech byl také vypracován v nežidovských anglických kruzích plán „konsolidace Židů jako národa“, jehož autorem byl britský vojenský zplnomocněnec v Damašku plukovník Churchill.

Když tedy Anglie po světové válce převzala mandát nad Palestinou, nebyla to improvizace, nýbrž čin v základech v britské politice již připravený. Jestliže dnes v této věci dochází ke změnám, děje se tak proto, že určité předpoklady z tehdejší doby se nesplnily. Dnes se oficiálně přiznává, že cílem tohoto mandátu bylo vytvoření v Palestině samostatný židovský stát. Okamžité zřízení tohoto státu bylo odsunuto proto, že Angličané nechtěli postavit tuto zemi pod moc Židů, dříve dokud židovská menšina dosti nevzroste. Počítalo se však pevně s tím, že z židovských obcí v Palestině vyroste samostatný stát. Při tom se ovšem předpokládalo, že Arabové proti tomuto vývoji nebudou mít námitek. Předpokládalo se, že Židé poněmáhla budou vyrůstati ve většinu a že nedojde k odporu Arabů. Byly k tomu všechny předpoklady: hospo-

dářský rozkvět a kolonizace země židovskými přistěhovalci přinesly velký prospěch i Arabům.

Arabové se však postavili této přeměně v Palestině na odpor. Proto se octla anglická politika v nové situaci. Lord Peel, jenž byl v čele anglické komise, která zkoumala situaci v Palestině a vypracovala návrh na dělení, praví dnes, že za těchto okolností by původní duch a úmysl mandátního systému byl porušen. Anglie je nucena bráti z velké míry ohled na arabský nacionalismus. V této zprávě se praví, že vytvoření židovského státu z celé Palestiny by znamenalo, že Anglie odírá Arabům, kteří jsou ve většině, právo na národní sebeurčení — a je ochotna přiznati toto právo teprve Židům, až se ve většině octnou. Arabové totiž počítali s tím, již v době revoluce z roku 1915, že po vítězství spojenců se dostane Palestina pod arabské panství. Roku 1917 však britská vláda slíbila zříditi samostatný stát v Palestině, pro židovské obyvatelstvo, jestliže tím nebudou porušena občanská a náboženská práva Arabů. Spojení politiky Balfourovy deklarace se systémem mandátním bylo pokusem. Podle názoru dnešní anglické vlády se tento pokus nezdařil. Proto se objevil návrh na rozdělení Palestiny a zřízení samostatného židovského státu, jenž má býti členem Společnosti národů.

Filosemité i antisemité pobouřeni.

Tento plán ku podivu zvedl divoký antisemitský pokřik, jenž z Německa doléhá až do dalekých konců světa a jenž na většině míst nemá jasného důvodu, ani cílů a bují většinou v skrytu a v podvědomí. Byli bychom očekávali, že Streicherovi antisemité v Německu přijmou s uspokojením, že pro židovskou emigraci bude zřízen určitý cíl. Zatím však tento antisemitismus je tak omezený a zlomyslný, že právě nacistické Německo se staví proti židovské Palestině s největším odpořem. Vypadá to, jakoby se hitlerovci nespokojili úplným vystěhováním Židů z Německa do jiných zemí, nýbrž jako by si přáli úplně zničit tento lidský kmen. Zahraniční politik listu „Völkischer Beobachter“, osobní přítel Adolfa Hitlera, Alfred Rosenberg, se postavil k tomuto plánu naprosto negativně a ujal se vše-arabského hnutí. Připojil ke svému názoru i vážnou hrozbu. Prohlásil, že kdyby snad došlo v budoucnosti k přímému konfliktu mezi Židy a Arabů, mohlo by to představovati poškození obchodních zájmů Německa, stejně jako je tomu dnes ve Španělsku. V tomto případě nezakrytě pohrozil německou intervencí.

Naproti tomu zasedala ve Vídni konference „Výboru pro sblížení křesťanů a Židů“. Při obrovském shromáždění, jež zasedalo za předsednictví pastora Forrella, referoval ústřední tajemník tohoto svazu Hoffmann o situaci Židů v rozličných zemích. Na jeho referát navázal jerusalemský biskup Rev. Graham Brown, jenž přivítal rozdělení Palestiny jako nejlepší cestu ke smířlivému spoluzití Židů, křesťanů a Arabů.

Pozadí anglické politiky.

Revise anglické politiky palestinské, k níž nyní dochází, je ovšem vyvolána celkovou situací světové politiky. Od roku 1917, kdy Anglie na sebe vzala mandát nad Palestinou, změnil se poměr sil ve Středozemním moři. Habešská válka ukázala, jak silný může býti italský tlak na britské postavení v Rudém moři, a italská intervence ve Španělsku ukazuje, jaké nebezpečí může hroziti Anglii ve Středozemním moři.

K tomu přistupuje konsolidace států středoaasijských. Samostatné státy v střední a jižní části Asie a to Iran, Irak, Turecko a Afganistan se spojily přátelským paktem a navázaly současně styky s Evropou. V Anglii vyrůstá dnes sympatie pro Turecko a Persii, což je příznakem, že Velká Británie si chce získati spojení mezi pevně organisovanými zeměmi blízkého vý-

chodu. Proto se snaží, pokud je to možné, jíti s cesty třenicím s Araby. Anglie chce získati volnou ruku v blízkém východě a proto bere z velké míry ohled na touhy Arabů.

Proto se stává, že některý arabský kníže dostane zde nebo tam nabídku království. Tak dostal roku 1923 emír Abdulah Zajordaní, zemi ne právě úrodnou, jenž litoval jedině toho, že nedostal podobně jako jeho bratr Feisal pro tuto zemičku také královskou korunu. Dostane ji a stane se vládcem dnes nově vytvořeného arabského státu. Není pochyby o tom, že tento obdarovaný emír finančně naprosto závislý od Anglie má k Anglii poměr docela vasalský. Politika v oněch krajích totiž měří lechce komický přízvuk, neboť nebývá řízena hledisky pouze věcnými, nýbrž zejména feudálními rodinnými spory.

Proto se slova a kletby z těchto krajín nesmí bráti tak vážně, jak vypadají v evropských novinách. Na příklad slova ministerského předsedy arabského státu Iraku, který byl rovněž vytvořen od Angličanů, jenž prohlásil, že každý, kdo by přijal anglický návrh na rozdělení anebo korunu nového arabského státu v Palestině, bude proskribován jako úhlavní nepřítel všech Arabů. Tento muž však své radikální prohlášení rychle zase odvolal, když Angličané promluvili vážné slovo s jeho finančním ministrem. Dověděli jsme se to z prohlášení v anglickém parlamentě.

Rub arabského nacionalismu.

Poměry v těchto končinách se nesmí měřit evropskými měřítky. Arabský nacionalismus, jenž se zdá čistě národním hnutím za svobodu, a jenž si zdánlivě zaslouží nejživější sympatií — je ve skutečnosti řízen motivy sociálního vykořisťování. Heslem Arabů je sice „Boj proti anglickému imperialismu“ a boj proti komunistickému nebezpečí se strany Židů — ve skutečnosti však se přiznali lordu Peelovi k něčemu jinému. Židé platí svým dělníkům příliš vysoké mzdy, kterých se pak arabští dělníci domáhají také. Jeden z arabských účastníků se dožadoval snížení mezd židovských dělníků, a dodal, že v tom případě by dohoda s židovskými přistěhovalci byla daleko snazší.

O poměrech mezi Araby a mohamedánským náboženstvím jsou u nás rozšířeny mylné představy. Arabští vůdcové předstírají, že arabský svět a muslimanský svět je totéž, neboť tím budí zdání své síly. Ve skutečnosti žije v Arabii jen malý počet mohamedánů: z 250.000.000 jich tam žije pouze 34.000.000. Hnutí Arabů naprosto není světovým hnutím mohamedánů, ačkoliv je arabština řečí koránu a ačkoliv jim tento jazyk všechny islamské národy spojuje. Ve skutečnosti je postavení ostatních mohamedánů v Albanii, Turecku, Persii, Egyptě a Indii po hospodářské i sociální stránce tak rozdílné, že národy muslimanské nejsou o nic jednodušší než na příklad národy katolické. O sjednocení všech islamských národů v jediný stát se nedá vůbec mluvit.

Ani rasové hledisko se tu nedá uplatnit, neboť arabsky mluvící národy náleží k rozličným rasám. Arabský rasismus, který propagují velkoagrárníci efendiové, jest stejně prolhaný jako rasismus německý. Arabská federace, kterou hlásají, je libovolnou imperialistickou konstrukcí.

Dorozumějí se Arabové s Židy?

Skutečnost, že arabské hnutí má ráz imperialistický a hospodářský, je důvodem, že i vůdcové palestinských dělníků se stavějí proti rozdělení země. Nejsou totiž naprosto stejného názoru jako Peel ve své zprávě, že by totiž dorozumění mezi Araby a Židy bylo nemožné. Tvrdí, že tyto protiklady existují jen v určitých společenských třídách. Fellachové, kteří jsou vykořisťováni majiteli pozemků, vidí dnes ještě v židovských kolonistech kupující arabskou půdu, svého nepřítel. Pomalu však začí-

nají chápati pravé příčiny své chudoby. Židovští vůdci dělnictva vidí svůj úkol v tom, šířiti mezi chudými arabskými fellachy toto pochopení. Očekávají, že na základě vzájemného porozumění židovských a arabských dělníků a sedláků se dá vyřešiti tato otázka novým způsobem.

Palestínští dělníci zjišťují, že uprostřed krvavých bojů arabského povstání se objevila i složka pozitivní, zárodek židovsko-arabské dělnické ligy. Židovský dělnický syndikát „Histadruth“ dostane arabskou odbočku. Dovídáme se, že již roku 1936 se arabští dělníci účastnili sociálních zápasů na straně židovského společenstva. Docházelo ke společným akcím mezi přistavními dělníky v Haifě a mezi železničními dělníky v celé zemi. Spojení s Araby, které zde bylo navázáno, potrvalo i v době bouří. Arabští přistavní dělníci v Haifě se neúčastnili generální stávky. Arabští dělníci se účastnili květnových oslav židovských odborových organizací. A nyní vychází i arabsky psaný časopis těchto organizací, jenž se stává vlivným orgánem sblížení mezi oběma národy.

„Ne“ se v všech stran.

Podíváme-li se na tyto poměry, porozumíme, proč anglický plán rozdělení Palestiny, narazil na všech stranách na tak živý odpor. Socialisticky orientovaní sionisté jsou proti němu z toho důvodu, že pokládají sblížení s Araby za uskutečnitelné. Sionisté, kteří jsou orientováni podle prezidenta této organizace Weitzmanna, tvrdí, že ztráta nejdůležitějších územních částí Palestiny je daleko vážnější než politické výhody, kterých Židé mají dosáhnouti. A maximalisté mezi židovskými nacionalisty, židovští fašisté jsou pobouřeni docela ve svém slohu a mluví o zradě Anglie a o zrušení daného slova. Jejich vůdce Jabotšinsky prohlásil, že bude-li území ze stotisíc kilometrů čtverečných sníženo na tři tisíce kilometrů čtverečných, znamená to, že repatriace milionů Židů, kteří nemají domova, je nemožná a humanitní jádro sionismu, že je zničeno.

Židé při rozdělení Palestiny skutečně by ztratili důležité posice a pozbyli tím mnoha možností. Byla by jim vzata kolonizační rezerva na jihu. Poněvadž Jerusalem není zařazen do židovského státu, dochází k prudkému ideologickému odporu. Hospodářsky je nenahraditelná ztráta velké elektrické centrály při Rutenberg-Werke a ztráta velkých chemických továren na Rudém moři. Po mnohých stránkách ruší tento plán organický vývoj. Naproti tomu Židé mají určité zisky. Při rozdělení byl by národní stát židovský zajištěn a v budoucnosti by nemohl být ohrožen arabskou nadvládou. Židé by konečně měli možnost míti stát opravdu svůj. Občané by měli možnost dovolovati emigraci bez jakýchkoli obmezení, pokud to hospodářské podmínky dovolují.

Daleko méně důvodů k nespokojenosti mají Arabové. Získali by národní nezávislost a mohli by spolupracovati s Araby ze sousedních zemí. Kromě toho dostali by od projektovaného židovského státu subvenci v náhradu za ztracené území. Tato částka by obnášela 2.000.000 liber a kromě toho by Židé byli povinni zaplatiti ještě další příspěvek na přeměnu nekultivované půdy arabského státu na půdu obdělanou.

Dojde k rozdělení nebo nikoli?

Poněvadž obě strany se vzepřely proti tomuto plánu a poněvadž zejména anglický parlament se postavil proti tomuto projektu vlády, je možným, že se projekt o rozdělení Palestiny vůbec neuskuteční. Co se stane pak? Existence národního státu židovského v Palestině ať už ve formě mandátu nebo ve formě samostatné země se dostala v dosah politických realit u všech objektivních Židů i mimožidů. Není už kdy přiti se o to, je-li existence židovského státu něčím takticky správným či nesprávným. Politika nacionálních socialistů a rostoucí antisemitský tlak v Polsku vytvořil z tohoto řešení jedině východisko. Jak je tento stát nezbytným, o tom svědčí číslice o počtu přistěhovalců, jež přes veškeré brzdění stále stoupají.

Roku 1932 se přistěhovalo do Palestiny	9.553 osob
„ 1933 „ „ „	30.000 „
„ 1935 „ „ „	61.000 „
„ 1936 „ „ „	70.000 „

Ačkoliv do roku 1933 se stěhovali hlavně Židé z Polska, dostoupil počet Židů vystěhovaných z Německa roku 1936 výše 27%.

Co se tedy stane, nebude-li samostatná židovská země v Palestině zřízena? Anglická vláda má připravený jiný plán pro tento případ. Kdyby došlo k novému nepokojům vyhlásí Anglie v Palestině válečný stav, odzbrojí Araby a Židy, obmezí počet židovských přistěhovalců na 12.000 osob, zakáže prodej pozemků Židům v určitých územích a postaví se na stranu arabských efendiů, kteří jsou většinou majiteli půdy.

Předseda hebrejské university v Jerusalemě dr. Magnes mluví naproti tomu o možnosti zříditi nad Palestinou nový mandát, jenž by byl svěřen Spojeným státům severoamerickým. Tento mandát má Židům i Arabům zajistiti volnost pobytu i hospodářské činnosti v Palestině. Podle jeho přesvědčení nedošlo vůbec ještě v Palestině k rozhodnému pokusu sblížení Židy a Araby. Snahou úřednictva prý dokonce bylo podle zásady „divide et impera“ zabrániti jakémukoli sblížení Židů s Araby. Dr. Magnes je přesvědčen, že je možná mezi těmito dvěma národy dohoda a očekává, že Arabové by dokonce dali souhlas k tomu, aby statisíce dalších židovských kolonistů byly usazeny v jiných arabských zemích. Stačí jen období míru na pět až deset let a poměry se naprosto změní. Není pravda, že Židé se s Araby nikdy neshodnou.

Srovnáme-li tyto dva plány, vidíme, že anglický názor je daleko střízlivější. Počítá s danými poměry a s dnešním nepřátelstvím. Chceme-li být podobně střízliví jako Angličané, musíme být připraveni na to, že malá země Palestina, jež se dostala na pomezí rivalit dvou středozemských velmocí, Anglie a Itálie, bude ještě dlouho jedním z nejpálčivějších bodů světové politiky, a problémem, jehož vyřešení teprve může zajistiti na rozhraní mezi západem a východem trvalý mír.

národní hospodář

Ivo Ducháček (Paříž):

Ve Francii se dělníci a zemědělci pochopili

(Obilní hospodářství za Lidové fronty.)

Přinášíme druhý článek o francouzském obilním hospodářství, pokládajíce toto thema za velmi důležité pro informaci naší veřejnosti, která na zemědělské otázky většinou se dívá jen podle svých politických sympatií nebo antipatií. Chceme ukázati, že určité hospodářské skutečnosti ženou i velmi různě složené vlády k stejným opatřením, a že rentabilita zemědělských cen je věc, ve kterou má i socialista věřit.

Před příchodem Blumovy vlády a před zákonem o Obilním ústavě vládl ve Francii v obilním hospodářství hyperliberalismus, nechceme-li zrovna říci: anarchie. Samozřejmě všude, kde hospodářství s obilím není řízeno státními zásahy, vládní stav, kterému několik jednotlivců říká „svoboda“ a kterému většina zemědělců říká „svobodné okrádání spekulací“. Ve Francii se tento stav svobody přeháněl jako vždy. Ve jménu svobody se zde někdy až nestoudně spekulovalo s pšenicí. Existovala samozřejmě jakási národní cena pšenice; ale ta se respektovala asi tak

v pátém měsíci po žních, takže těsně po žních byla cena pšenice hluboko pod národní cenou a na jaře vysoko nad ní. Socialistická strana se snažila po několika marných pokusech zastavit toto kolísání cen tím, že podala již v roce 1934 osnovu zákona o Obilním ústavě. Tehdy Obilní ústav pro odpor radikálů ztroskotal.

Až do léta 1936 byly proto státní zásahy do obchodu s obilím nepatrné a vesměs neúčinné. Tak na příklad v roce 1933 parlament odhlasoval zákon o minimální ceně obilí. Praktický význam tento zákon neměl. Když drobní zemědělci přišli hned po žních prodat svou malou sklizeň velkým komisionářům, komisionáři prostě minimální cenu nerespektovali. Všechen dozor nepomohl, protože prostě nebylo nikoho, kdo by chtěl za určenou minimální cenu koupit. Z toho nepřímo vznikl další argument pro Obilní ústav, který by byl s to vybavit některé organismy potřebným úvěrem k nákupům hned po žních. V roce 1934 zákon o minimální ceně neslavně zašel a byla obnovena tak zvaná svoboda obchodu s obilím. Tato svoboda ovšem znamenala svobodu pro spekulaci, to jest nákup levného obilí hned po sklizni od drobných rolníků a jeho prodej na jaře za ceny někdy až trojnásobné.

Spekulace s pšenicí řádí.

„Francouzského zemědělce roztrpčovala nejvíce ze všeho změna cen v průběhu roku, kterou mu vnucovala spekulace. Zemědělec samozřejmě není spokojen, prodává-li levně. Ale nejvíce je nespokojen, má-li dojem, že byl okraden. Když po sklizni v roce 1935 rolníci prodali obilí, metrický cent asi za 55 franků, a když pak viděli, jak později cena stoupla nad 100 franků, ti, kteří byli nejchudší a kteří musili, protože potřebovali peněz, prodat obilí hned po sklizni, necitili jen hořkost ze špatného prodeje, nýbrž měli pocit, že je to stále totéž přes všechny zákony odhlasované v minulých letech.“

Takto nastínil ministr zemědělství Monnet situaci na francouzském venkově před Obilním ústavem. Francouzský trh obilí byl plně ovládan několika jednotlivci, kteří měli dost prostředků aby skupili levné obilí po žních a aby s ním pak spekulovali.

Za takové situace měl Obilní ústav povahu ochrany malých výrobců proti trustům; tím ovšem měl hned od začátku pro sebe sympatie drobných zemědělců a proti sobě odpor a moc velkých finančních skupin. Jejich síla nespočívala ovšem jen v možnosti bojkotovat státní zásahy, nýbrž především v tom, že měly k dispozici velký pařížský i provinční tisk. A francouzský tisk rozpoutal velkou ofensivu dříve, než se dostala osnova o Obilním ústavě do sněmovny. Konečně další silou těchto krajně konservativních skupin byla určitá závislost senátu na nich. Tedy nejen odpor velkého tisku a bojkot finančních skupin, nýbrž také veliký odpor senátu musil překonat první socialistický ministr zemědělství ve Francii Georges Monnet, než se uskutečnil Obilní ústav.

Obilní ústav — volební šlágr Lidové fronty.

V únoru, v březnu a v dubnu při volební kampani všichni venkovští kandidáti lidové fronty přicházeli mezi voliče s novým heslem: **Lidová fronta — toť Obilní ústav.** A Obilní ústav pro vás znamená pevnou, neměnnou cenu, kterou dostanete za obilí hned po žních. Obilní ústav znamená zároveň

konec nezřízené spekulace s pšenicí. Cenu budete určovat za účasti spotřebitelů a státu především vy: výrobci. Bude-li sklizeň špatná, budeme organisovat prodej sklizně a přiděly. Při dobré sklizni, zařídíme uskladnění přebytečného obilí a postaráme se o vývoz. Cenu obilí nebude tedy už určovat menšina, aby ze změn cen měla pak prospěch na škodu výroby i spotřeby!

S tímto volebním heslem přišli kandidáti lidové fronty v nejhodnější chvíli: v jarních měsících totiž drobní rolníci viděli nejzřetelněji rozdíl mezi cenou, za niž prodali obilí po žních, a mezi cenou, za niž se prodávalo obilí na jaře 1936. Protikampaň velkých mlýnů, zemědělského průmyslu a velkostatkářů utvrdila francouzského zemědělce v přesvědčení, že je na dobré cestě a že Obilní ústav znamená pro něj výhodu. A tak si vydobyl Obilní ústav pověst blahodárného opatření, které lidová fronta uskuteční hned, jak přijde k moci.

Lidová fronta dělá obilní monopol.

Když se v červnu ustavila vláda lidové fronty, byl jejím prvním činem, jakmile byly rozřešeny sociální konflikty, zákon o Obilním ústavě. I v tom možno spatřovat určitou podobnost mezi hospodářskou politikou Léona Bluma a Roosevelta. Blumova vláda vycházela z předpokladu, že k oživení hospodářství je třeba zvýšení kupní síly mas. Proto se pokusila zároveň se zvýšením mezd průmyslového dělnictva o zvýšení cen zemědělských výrobků, tedy o zvýšení kupní síly zemědělců k nákupu průmyslových výrobků.

Když v červenci podal ministr Monnet sněmovně osnovu zákona o Obilním ústavě, začala už sklizeň. Proto z obavy, aby snad příliš široká osnova pro svou obsáhlost nezdržela uskutečnění základního zákona zemědělského, omezila se lidová fronta jen na zákon o obchodu s pšenicí, takže bychom vlastně francouzskému Obilnímu ústavu měli říkat správněji Pšeničný ústav. Jenže pro Francouze nejrozšířenějším obilím je právě pšenice, kterou pěstuje v horských krajích i chudý zemědělec, protože každý Francouz prostě k své láhvi červeného vína musí mít bílý chléb. U nás by úprava jen obchodu s pšenicí neměla ovšem daleko takový význam jako ve Francii, protože u nás, zhruba řečeno, pěstují pšenici jen bohatší sedláci. Ve Francii je to však nejrozšířenější a nejdůležitější obilí, a proto se pozornost vlády obrátila především k němu. Je ostatně zajímavé, že úprava obchodu s pšenicí působila, bez zákonného zásahu, na zhodnocení také všech ostatních obilnin, takže s pravidelným a řízeným vzestupem ceny pšenice stoupaly, ovšem ne tak zcela pravidelně, také ceny ostatních produktů. To potvrzuje, co jsme řekli výše: že totiž pro francouzské obilní hospodářství na rozdíl od našeho, byla nejdůležitější úprava obchodu s pšenicí. Proto ve Francii řídí Obilní ústav zatím jen trh pšenice.

To je právě jeden z hlavních rozdílů mezi československým a francouzským Obilním ústavem. Další rozdíl je pak v tom, že se tu nevytvořila podle našeho vzoru Obilní společnost, nýbrž že nákup a organisace trhu byla přenesena již na existující nákupní a spotřební družstva. To proto, aby se francouzský zemědělec necítil ve svém podnikání někým řízen a aby si zachoval dojem svobody. Ministr Monnet tuto morální stránku Obilního ústavu vysvětlil takto:

„Chápete, že v naší hospodářské politice je také morální stránka a na té nám snad nejvíce záleží. A právě proto jsme v řízení Obilního ústavu chtěli dát největší odpovědnost výrobním družstvům. Nemyslili jsme, že by bylo třeba, aby Ústav byla veřejná společnost, která by sama kupovala obilí a prováděla ležej. Organisace našeho Ústavu spočívá na družstvech, to jest na volných a svobodných spolcích výrobců. Soustavně jsme se snažili, aby zemědělci do těchto družstev vstupovali. Družstvům samozřejmě v jejich úkolu pomáháme a dáváme jim subvence, aby mohli zbudovat skladiště obilí, v nichž se uloží členská sklizeň. Ovšem především jsme družstvům dali peníze, jichž potřebují, aby mohla zaplatit ihned obilí drobným sedláckům.“

Při Obilním ústavě neexistuje tedy žádná Obilní společnost a celá prakse spočívá na bedrech zemědělských družstev.

Pokud jde o stanovení ceny pšenice, stanoví ji ústřední 52členný výbor tříčtvrtinovou většinou. V tomto výboru mají nadpoloviční většinu pěstitelé, výrobci. Toto složení odůvodnil Monnet takto:

„Nadpoloviční většinu jsme výrobcům nedali na žádost vlády. Myslím, že v celé zemi najdeme u pěstitelů přesvědčení, že mají mít význačné postavení v těch organisacích, které jsou určeny k ochraně jejich zájmů. Při tom jsem však trval na tom, aby cena byla stanovena tříčtvrtinovou většinou, takže teď nemůže o ceně výrobců rozhodovat jen většina výrobců. V tom právě jsem se setkal s velkým odporem senátu, který byl proti, a se souhlasem sněmovny, která byla pro. Když pak loni po žních se měla stanovit cena pšenice, ústřední výbor stanovil její cenu jednomyslně. Tato cena byla sociálně nutná, sociálně spravedlivá.“

Podpoloviční většinu tvoří zástupci mlýnů a průmyslových odvětví, zpracujících obilí a konečně zástupci spotřebitelů, vyslaní zejména Všeodborovým svazem práce (C. G. T.), tedy dělníci ze syndikátů a zástupci spotřebních družstev. Tito dělníci se učí chápat, že zemědělci musí být rádně odměněni za svou práci — i když snad proto bude chléb o něco dražší — mají-li se stát opět spotřebiteli průmyslových výrobků. A že to chápou, o tom nejlépe svědčí právě to, že loňská cena pšenice byla stanovena jednomyslně.

Dělníci se dovedli také postavit na stranu drobných zemědělců v únoru, když velkostatky a velký kapitál rozpoutaly velikou kampaň pro jarní zvýšení cen pšenice. Tato kampaň se opírala o argument, že po devalvaci, která způsobila změnu v cenách některých výrobků, je nutno také změnit cenu obilí. Tento návrh byl zamítnut a zůstala po celý letošní rok základní cenou pšenice 140 franků za cent, což je zajisté po prvé v dějinách francouzského obilního hospodářství.

Byl čs. obilní monopol vzorem?

Nepochybně. Francouzští socialisté se nikdy netajili tím, že jim důkladnost naší organisace imponovala. Francouzský obilní ústav v detailech byl zpracován podle našeho obilního monopolu. Víme, že spolupracovníci ministra Monneta měli k dispozici od našich agrárníků dokonalou literaturu o našem monopolu a že se od doby ustavení vlády lidové fronty překládalo z češtiny do francouzštiny tak zuřivě, že by mnohý český spisovatel zelenal závistí, kdyby viděl, kolik stránek českého textu a českých zákonů bylo hbitě převedeno do francouzštiny, zatím co jeho romány marně čekají na francouzský překlad.

Socialistický program stanovoval pouze povšechné zásadu Obilního ústavu. V podrobnostech provádění nebylo tu zkušeností. Nestudoval se tu ovšem jen náš

zákonný text, oficiální literatura a prováděcí nařízení; stejně podrobně si Monnet a jeho spolupracovníci všímali našich vlastních kritik proti monopolu (zejména pokud jde o nadvýrobu pšenice, která byla nepříznivým důsledkem našeho monopolu). Náš obilní monopol nebyl tedy vzorem sám o sobě, nýbrž společně s námitkami proti monopolu.

Když pak v červenci se začala ve sněmovně rozprava o francouzském Obilním ústavě, padlo v plenu jméno Československa častěji, než za deset zahraničně-politických rozprav dohromady. Pro zajímavost citujeme stenografický záznam malé slovní potyčky mezi pravicovým agrárním poslancem panem de Lestapis a ministrem zemědělství socialistou Monnetem při sněmovní rozpravě z 3. července 1936:

Pan de Lestapis: „Vím, pane ministře, že jste se tím zabýval a že jste velmi podrobně prostudoval československý pokus, který — není snad indiskretní říknu-li to — značně inspiroval vaši osnovu. Obilní monopol v Československu funguje teprve od roku 1934. Mnoho řečníků o něm již mluvilo. Zvláště pan Martel citoval výrok jednoho z průkopníků a jednoho z nejvěrnějších zastánců Obilní společnosti československé.“ (Pan de Lestapis připomíná zde řeč krajně pravého poslance Martela, který pravil: „Československý organismus nespůlnil zcela svou regulační úlohu, pokud jde o ceny a zásoby obilí. Jako důkaz vám snad postačí tato jediná věta, kterou čtu v článku doktora Václava Lestiny, vrchního rady z ministerstva zemědělství, který byl po uplynulých dva roky vášnivým zastáncem obilního ústavu: »Podle jmenovaných nařízení, obilní monopol může legálně fungovat ještě v roce 1936 až 1937; pak bude třeba dát mu nový základ.« Jak, za takových podmínek, mohli bychom vaši osnovu studovat bez neklidu?“)

Ministr zemědělství: „Dovolíte, abych vás, pane de Lestapis, přerušil?“

Pan de Lestapis: „Prosím.“

Ministr zemědělství: „Citujete tu posudek, o němž se zmínil jeden z našich kolegů. Dovolte mně, abych citoval posudek samého ministerského předsedy Hodži, který byl tak laskav a dal mi informace o výsledcích pokusu, který skutečně není zcela bez analogie s pokusem, o jehož úspěch se tu my pokoušíme. »Zkušenost, praví totiž pan Hodža, ukázala, že obilní monopol ve formě, v níž byl uskutečněn, plně splnil svůj úkol, pokud jde o spravedlivou cenu za obilí, a to bez velkého nebezpečí pro státní pokladnu. Zajisté způsobil také nadvýrobu pšenice a žita, ale v této neklidné době není jejich množství větší než to, jehož je třeba pro zásobování lidu s vojenského hlediska. Ostatně Obilní společnost má nyní dost prostředků v rukou, aby zabránila novému hromadění zásob.« A tak vidíte, pane de Lestapis, že — máte-li vy své posudky — mám také já své posudky, a ty se vašim vyrovnají! Podle nich je zřejmé, že v Československu zavedení monopolu zaručilo výrobcům spravedlivou cenu. A to právě chceme!“

Jak vidět z této ukázky, socialisté, ministr Monnet a také komunisté použili všech příznivých kritik našeho obilního monopolu — tedy zejména agrárních — k tomu, aby hájili svou osnovu. Kdežto pravice a zejména maličká strana agrární použily všech kritik proti monopolu — tedy i socialistických — k boji proti vládní osnově. Je to věru paradox, když socialistický ministr musí citovat agrárního ministerského předsedu, aby obhájl svou osnovu proti útokům agrární strany. Nicméně to právě dokazuje, že mezi československým obilním monopoem a francouzským obilním ústavem je právě přes vnější a organizační příbuznost rozdíl v cílech. A rozdílnost cílů vysvětluje různost socialistické i pravicového stanoviska k osnově v obou zemích. Francouzský ústav chtěl především osvobodit drobného zemědělce z nespravedlivého a neodůvodněného kolísání cen, a to především na úkor velkostatků a agrárního průmyslu. U nás se myslelo na hospodářství jako na celek a tak z obilního monopolu měli často největší výtěžek ti, kteří hrají v země-

dělství největší úlohu, bohatí sedláci. A o to ve Francii nešlo — spíše naopak.

Socialisté a komunisté viděli v Obilním ústavě prostě jakýsi druh etatismu, přípravy k socialismu, opatření tedy více méně protikapitalistické. Zároveň v něm viděli jeden z článků celkové reformy; pokládali totiž za spravedlivé, aby v době, kdy se dělníkům dostalo tolika výhod, současně dostali nějaké výhody také zemědělci. Pro radikály byl pak Obilní ústav prostě opatřením, chránícím malé proti velkým — a to je vlastně podstata francouzských radikálů, kteří nejsou a priori protikapitalističtí, nýbrž kteří chrání i malého kapitalistu, je-li utlačován trustem.

Pro pravici a pro malou stranu agrární byl boj proti Obilnímu ústavu jednak bojem o politický vliv na venkově a jednak také bojem o ochranu zájmů velkého kapitálu. Proto proti Monnetově osnově vystupoval také senát, jehož konservatismus — jak ukázala historie posledních dnů a zejména demise Blumova — má tatarské přání a tytéž cíle, jako konservatismus velkého průmyslu a majetku. Monnet čekala v senátě vážná oposice, kterou překonal jen po velké námaze. A snad také toto vítězství nad konservativním senátem způsobilo, že je dnes ministr zemědělství Monnet mezi příslušníky lidové fronty skoro tak populární, jako Blum.

Jaká jsou opatření proti nadvýrobě pšenice.

Československý obilní monopol byl v poslední době nejvíce snad napadán proto, že podnikl nadvýrobu pšenice a žita, takže se Československo stalo, pokud jde o pšenici, státem vývozním. Tato kritika našeho monopolu zřejmě hodně působila na vládu i oposici při přípravě francouzského Obilního ústavu. Pro oposici se stala z této výtky vlastně hlavní zbraň proti vládní osnově. Proto už v zákoně o Obilním ústavě se předvídá tato možnost nadvýroby a činí se opatření proti ní.

Ve Francii mají ovšem už jakés takés zkušenosti s omezováním pěstění plodin, okamžitě příliš výnosných. Tak na příklad pěstění řepy je omezeno dohodou mezi výrobci. Francie spotřebuje ročně 900 tisíc tun cukru, a podle dohody z roku 1931 tento limit nebyl do roku 1937 nikdy významně překročen. Určitý přebytek řepy kupuje stát a zpracuje jej na líh, který se pak prodává továrnám na voňavky a lékárnám a za nižší ceny na výrobu benzinové směsi. Leč celek nákupů, prováděných Národní lihovou pokladnou (Caisse Nationale des alcools), je přísně ohraničen a Francie nepoznala zatím nadvýrobu řepy.

Podobně je tomu s vínem. Jestliže je sklizeň vína příliš veliká, musí výrobci část sklizně destilovat. Pěstitelé, kteří vyrábějí více než 200 hektolitrů vína, smějí dát na trh vždy jen desítinu sklizně, a to podle rytmu, určeného zvláštní meziministerskou komisí. A tak se na francouzském trhu neobjevuje nikdy přebytečně mnoho vína.

Protože spravedlivá cena za pšenici by byla mohla způsobit nadvýrobu pšenice, pokouší se Monnetův zákon o d r a d i t obdobně pěstitele pšenice od nadvýroby. Dnes lze ovšem stěží říci, zda se francouzská praxe osvědčila; to se uvidí za několik let. Nicméně zdá se být nové opatření účinnější, než všechna předešlá. Už podle dřívějších zákonů bylo výrobcům zakázáno, aby

literatura a umění

S uměním na pranýř!

pěstoval více pšenice, než v letech minulých. Žádný výrobce pak nesměl osít více, než co se pokládalo za normální osev v tom či onom kraji. Protože však dozor byl velmi těžký (co je to vůbec normální osev?), zvláště ve Francii, kde je tolik drobných pěstitelů pšenice, bylo nutno čelit nadvýrobě tím, že se řeklo: Jestliže vyrábíte příliš mnoho, nadbytek se vám nezaplátí za týž kurs. Za nadbytek dostanete méně než za průměrnou sklizeň. Zákon o Obil. ústavě pak určil, že nadbytek bude zaplacen za kurs nižší, než je národní cena, jestliže pěstitel překročil svůj průměr a jestliže je rok nadprůměrně sklizně. Monnet sám toto nařízení prohlásil za nařízení pro budoucnost snad nejdůležitější, protože Francie si tak bude moci zachovati rovnováhu a vyhnout se trvalé nadvýrobě.

Jak se zatím Obilní ústav osvědčil.

Zásadně lze říci, že se Obilní ústav osvědčil: cena pšenice byla dodržována na výši, stanovené Obilním ústavem loni v září. Hlavního cíle bylo tedy dosaženo. Leč zdá se, že už dnes, po roce, bylo dosaženo i některých cílů vedlejších.

Pokud jde o zvýšení spotřební schopnosti venkova, je ještě příliš brzy, aby se tyto důsledky projevíly naplno. Lze nicméně říci, že za uplynulý rok bylo pozorovat na venkově i tento důsledek zhodnocení zemědělských výrobků. Už před vánocemi bylo zřetelně vidět, že venkov spotřebuje daleko více průmyslových výrobků, než léta minulé. Typickou ukázkou je trh automobilů. Od doby, kdy začal fungovat Obilní ústav, stoupl trh automobilů na venkově přímo nápadně. Rolníci po dlouhé době začali konečně obnovovat a kupovat nové stroje. Účast a obchody na veletrzích také značně stouply. A konečně — a to je velmi příznačné — mnoho zemědělců, kteří trpí, jako všude jinde, velikou zadlužeností, začalo splácet nejtíživější dluhy. Samozřejmě bylo by přemrštěné, tvrdili-li bychom, že se francouzský venkov zbavil jako zázrakem dluhů; nicméně zlehčení tohoto těžkého břemene je zřetelné.

Udrží se Obilní ústav?

Lze říci, že by se každá vláda vystavila značnému nebezpečí, kdyby chtěla prostě Obilní ústav zrušit a nahradit jej oním stavem spekulacní „svobody“, který tu byl před létem 1936. Proto se domníváme, že Obilní ústav je pro Francii skutečně institucí trvalou, ba institucí, která se rozšíří ještě na jiné obory. Je-li dnes řízen trh pšenice, můžeme už teď slyšet hlasy, které žádají, aby obdobně byl řízen trh i jiných produktů: ostatního obilí, vína, tuků a masa. Je ovšem zároveň také slyšet mnoho hlasů, které tvrdí, že francouzský individualismus nestrpí, aby stát řídil a zasahoval do hospodářství s vínem, masem, ostatním obilím a tuky. K tomu však stačí poznamenat, že i v roce 1935 každý prohlašoval, že ve Francii něco podobného, jako československý obilní monopol, je vyloučeno a že přes to dnes, v roce 1937, slaví francouzský Obilní ústav jednoroční jubileum úspěšné činnosti.

P. S. Statistická srovnání a číselné údaje byly mně poskytnuty členem kabinetu ministra zemědělství, panem Ridentem.

Kdo ještě dodnes nechce porozumět, toho drasticky poučují o pravém smyslu umění a jeho poslání ve společnosti — němečtí nacisté. Co se kritikové a umělci o těchto věcech napolemisovali! A obyčejně jen proto, aby se nakonec ukázalo, že největší zmatek a největší skepse bývá právě tam, kde mělo být o působení umělecké tvorby a o důsledcích poesie a jejím podílu na formování světa a lidí vědomí nejjasnější. Dnes, kdo vidět chce, poznává, že vlastně právě ono umění, které bylo žvanivě odkazováno mezi předměty samoučelného přepychu, které se jako l'art pour l'artistické označovalo tak často s přízvukem neskrývavě pohrdavým, spatruje vzbouřivší se, organizovaná a zvítězivší prostřednictvím jako jednoho z nejnebezpečnějších strůjců úkladů proti své bezpečnosti.

Nacisté mají pravdu. Nacisté vůbec pochopili mnoho prostých věcí, které intelektuál svou ideologičností zálibně zkomplikoval. Události je přesvědčily, co se dá všechno pořídit demagogií. Ale hrubým instinktem nevědomých uhádli také meze, kde se nutně musí všechna jejich řvavá agitace i násilí zastavit. Autor knihy „Mein Kampf“, ti Goebbelsové, Rosenbergové, Göringové a všichni, za něž brutálně vykřikl jeden z jejich mužů výrok, který zamrazil v celém vzdělaném světě „slyším-li slovo kultura, odjišťuji revolver“, cítili jednu jistotu: tam, kde začne účinkovat v člověku umění, tam selžou hesla. Tam, kde je živou potřebou pro existenci poesie, kde je nutný k životu verš Baudelairův, obraz Picasův, kde modernost opravdu není prázdným slovem ale nepostradatelnou dobovou vymožeností — tam se tvoří také nerozborná zábrana, jíž nepronikne štvání, tam vzniká imunnost k frázi. A ostatně — skutečné umění bude vždycky také zářivým symbolem svobody.

Proto se vedou první fašistické útoky na umění, zejména na avantgardu.

Nepodceňujme účinnost kulometů. Ale nepochybujme také o knihách. Oni o nich naprosto nepochybují. Proto stravovaly plameny díla spisovatelů. I moderní obrazy v galeriích opravdu ohrožovaly Třetí říši. Nacisté to určitě tuší líp než my. A přečasto líp, než ti, kdo je malovali. A proto i obrazy budou spáleny. Ale nejdříve na potupný pranýř s tímto nebezpečným zločincem, s uměním, které se vymyká Ordnungu a které má svůj řád, na něž neplatí Befehl, ale příkazy estetických a mravních nutností! A tak se v Mnichově, v městě, které kdysi v Německu patřilo k nejkulturnějším, otevírá v arkádách dvorní zahrady výstava moderního německého umění, které drsně označuje nápis jako „Die entartete Kunst“!

Výstava „Zvrhlého umění“ se stala sensací nejen mnichovskou. Za normálních okolností, nebo jinde, byla by určitě tím, čemu se říká umělecká událost. Instalace obrazů a soch je úmyslně nepřehledná. Nanejvýš, že jsou pohromadě díla stejného autora. Zřejmě se tu chce vypočteně vzbudit dojem největší myšlenkové bezradnosti a nesmyslného chaosu. Zato je však na výstavě zvrhlého umění v nejlepších a nejtypičtějším dílech představeno německé umění ve vzácné

a udivující úplnosti. Stav a vývoj moderního výtvarnictví Německa je tu představen těmi, kdož ho z jeho vlasti vykazují, tak zevrubně, že může být sledováno do posledních podrobností. Nalezneme zde všechna jména, která za hranicemi Třetí říše označují vrcholky německé výtvarné kultury. Jsou zde zastoupeni i ti, kteří v tomto prostředí kdysi působili jen dočasně: Chagall, Kandinský, Archipenko. I cizinci, pokud se ocitli v galeriích jako Lisický, nebo Mondrian. Mezi zavrženými je dokonce také L. Corinth a sochař Lehbruck.

Ta spousta obrazů je hustě rozvěšena po zdech úzkých a dlouhých síní, jejichž kouty vyplňují sochy. Jsou to prostory špatně osvětlené, dusné a vzhledu obrazů velmi nepříznivé. A nemohou přirozeně stačit nesmírné návštěvě, která je určitě rekordní. Výstava je otevřena až do večera, ale přesvědčil jsem se, že mačkanice trvá celý den. Někdy je dokonce třeba chvíli čekat, než se může dovnitř. Všechny expozice jsou aranžovány s nacisty vyzkoušenou štvavostí. Velkými nápisy zdůrazněny, střídají se tu i obšírné citáty z projevů Hitlerových, Rosenbergových a Goebbelsových. Přes šíří jedné postranní stěny je roztaženo na ruby obrácené dnešní Hitlerovo heslo: *M ě l i č t y ř i r o k y č a s ! „ Ž i d o v s k é p ř í l i š ž i d o v s k é “*, odlehčuje si křiklavě titul přidaný k výňatku jakési kritiky vykládající moderní malbu. *„ T o t o v i s e l o v n ě m e c k ý c h g a l e r i í c h a ŝ d o d n e š k a “*, řvou písmena. *„ T a k v i d í ž i d n ě m e c k o u ŝ e n u “*! Jména autorů jsou dána pod obrazy způsobem, aby nikdo nebyl v pochybách, že jde o pranýř. Nápadně se vyzdvihují profesorské tituly a místa působení. A často, důrazně podškrtnuta, je uvedena i částka za obraz galerií zaplacená. (U jedné cifry si posměšně natěrač písmen čtyři nuly přidal.) Rudé plakáty, jimiž jsou zalepena všechna prázdná místa jednoznačně se rozhořčují: *„ Z a p l a c e n o n ě m e c k ý m p r a c u j í c í m l i d e m . “*

Kde co má na výstavě přesvědčiti diváka, že toto umění si vymysleli židé, aby zdeptali, oslabili a otrávil dobrý německý lid. Že byly tyto obrazy malovány jen proto, aby tupily krásnou německou rasu. Aby zprznilly všechny věci germánství svaté. Aby otrávil nordického ducha bolševismem. Je to promyšlená, ale vášnivá a nenávistná agitace, z níž číší nejen hrůza a odpor, který mají omezení před vším nesrozumitelným. Ze všech vybraných hesel, textů kritik a projevů vůdců o umění zřetelně vysvítá, že tuto výstavu zaranžovala i pomsta netalentovaných. Vztek těch, kteří byli kdysi odmítáni. Nezapomeňme, že i sám Führer vidí v sobě zneuznaného malíře. A tož se běsní v demagogických a rafinovaně upravených poznámkách nejen na umělce. I kritikové, i umělečtí historici a ředitelé galerií tu dostávají řízně svůj díl. Jsou mezi nimi i mrtvý již Julius Meyer-Graeffe, před léty často překládaný ve „Volných směrech“, dlouholetý redaktor dříve u nás hojně čtené a velmi umírněné revue „Kunst und Küstler“ Karl Scheffler, je zde uveden ovšem i Paul Westheim, Hausenstein a jiní a jiní. Špína, která se tu rozlévá po kultuře, ta děsí, vzbouzí ošklivost, ale což když si připomeneme, že poplivaná, tupená jména nesou živí lidé — Někteří z nich dosud existují v Německu. Spílá se ředitelům galerií, kteří ještě dnes jsou na svých místech, svědomitým správcům uměleckých statků, kteří německá musea vědeckým vedením proslavila mezi vzdělaným světem.

Anathema je vyhlášeno i plochým střechám a modernímu nábytku.

Kopancem se tu vyřídilo umění Kokoschkovo, Pechsteinovo, obrazy od iniciatora německého expresionismu Franze Marca, jehož soubor visel na čelném místě v berlínském Kaiser Friedrich museu až po surrealisty Pauls Kleea a Maxe Ernsta. Význačné místo mezi tímto úpadkovým uměním, které je tak stiháno pány dnešního Německa má ovšem i Georg Grosz, a písemný doprovod nadávek stihá protiválečné obrazy Otty Dixe. Ale je nutno zjistit, že největší zuřivost aranžérů výstavy rozpoutaly obrazy, v nichž by asi našel divák nejméně tendence, nejméně srozumitelného obsahu: abstraktní umění, surrealismus.

A ještě jedna zajímavá věc: pořadatelé se valně nepokoušejí přesvědčit, že tito „zvrhli umělci“ jsou neschopnými mazaly. Netvrdí, že to dělají tak jen proto, že jinak malovat neumějí. Naopak — u Corinthových obrazů jsou vystaveny ve vitrinách reprodukce jeho raných maleb, pojatých ještě v popisném názoru realistickém. Chce se tím ukázat, stejně jako na fotografiích starších soch Lehbruckových, že jde o rozklad myšlenkov ý. Že tu byla židovskými a bolševickými vlivy, což je pro tyto nacisty jedno a totéž, nakažena a porušena německá morálka. A další pozoruhodnost: výběr byl pořizován tak, aby se význačného a hojného místa dostalo těm dílům moderního umění, které se pokoušejí navazovat na náboženská, přesněji řečeno na biblická témata. Je to zvláště patrné na výběru obrazů Emila Noldeho, v nichž syrovou barvou usilující o nejsilnější a nejbezprostřednější dramatickou výraznost ztvárňuje dnes sedmdesátiletý malíř motivy Starého i Nového zákona. V době dnešních německých proticírkevních bojů můžeme si snadno představit, že je tu také snaha diskreditovat u tohoto publika i náboženství, které stejně jako umění pokřivuje německého člověka.

Ale nechtě sebe více zajímají obrazy snesené pod arkády Hofgarten z kdysi nejproslulejších německých sbírek, nechtě si člověk uvědomuje, že se s celým tímto údobím německého umění loučí navždy, nakonec, v této době a v této zemi, upoutávají cizince lidé. Zde jsou jen publikem, anonymní hromadou, která téměř mlčky a zvolna postupuje kolem rozvěšených pláten v nepříjemné tlačenici bránící často výhledu, ale jsou to jedinci, kteří se dívají, prožívají své dojmy, často soustředěně zahledění — a mlčí. Proč nelze číst z tváří myšlenky! Ku podivu — nelze tu téměř u nikoho zjistit pobouření. Nikdo se nápadněji nerozčiluje nad touto produkcí, již určitě nikdy ještě nezřelo tolik očí, jako v těchto posledních dnech než přijde zkáza. Či budou aspoň některé tyto malby někým tajně ukryty pro možnosti zítřka? Chvillemi lze uslyšet nejapnou poznámku. Ale brzy rozeznáte, že v tomto davu, o němž nechceme pochybovat, by z valné části sem přišel mezi zvrhlé umění pro víc, než pro sensaci, je dost jednotlivců, kteří se před zcela dobrými obrazy pokoušejí setrvat vzdor tlaku příchozích, kteří se vracejí a dívají se s viditelným zaujetím a vážností. Očividně sem přicházejí všechny vrstvy, ale pozornější prohlídka tváří doloží, že většinou plní výstavu die entartete Kunst německá intelligence. A tak se zdá, že proskribovaní si přicházejí pro poslední útěchu k umění stejně proskribovanému. Ve společnosti Třetí říše už umění místa nemá. Je vydáno za neřest. Ale kdo ví — možná že právě proto začne vábit, že bude provozováno ještě s větším záplem,

bude-li musit zůstat tajným. Snad sestoupí do katakomb. A snad jeho osud bude podoben osudu lásky, která se musila v křesťanství stát hříchem, aby dostala pro unavené a omrzelé lidi antiky novou přitažlivost.

Karnet (Mnichov)

dopisy

Problém autostrady u nás

Vážený pane redaktore,

doufám, že diskusi o potřebách naší silniční politiky, zahájenou reportáží dra Rádla, ještě neuzavíráte. Věc, o níž jde, jest důležitou nejenom s hlediska rostoucího počtu motoristů, nýbrž i z důvodů jiných, podstatně důležitějších a v neposlední řadě také se stránky finanční: jest to snad po prvé, kdy se u nás mluví o 14 miliardách v jedné větě.

Do nejmenších podrobností vypracovaný plán autostrady z Plzně do Košic byl předmětem úvah, souhlasu i odporu již na celostátní konferenci hospodářské, konané v dubnu 1935 v pražské sněmovně. Nejvíce zaujaly tehdy nákresey, jimiž bylo znázorněno, oč se východ republiky přiblíží hlavnímu městu. Před touto výhodou v prvním okamžiku arci všechn odpor slábl, neboť zde po prvé živelnost tohoto problému byla takřka hmatatelná, byť jenom na papíře, objasněna. Pak se ale začalo počítati a dospělo se celkem k názorům, vysloveným panem drem Hejdu.

Motorová vozba silniční, zejména těžká, užitková, nemůže se však vzdáti aspoň některých požadavků, vyslovených panem drem Rádlem. Není zapotřebí, aby trasa silnice vedla po celé stovky kilometrů přímo a ploše vpřed, vyhýbajíc se s ohromným vynaložením práce a peněz všem přírodním i lidským překážkám, není však také možno, aby průměrně šestina až pětina silniční dráhy připadala na průtahy uzavřenými osadami, aby z překročení každého příčného údolí nebo řetězu pahorků vytvořena byla alpská scenerie, a aby střet se železnicí byl zásadně řešen dvěma zatáčkami o poloměru nejvýše 10 metrů. Pravdu má pan dr. Hejda, že jízda po autostradách jest fádni, ale 2000 lyžařů, hodlajících se každou sobotu odpoledne co nejrychleji dostat do Krkonoš, nemá zájmu na místním řešení dopravy v Mladé Boleslavi, a nepochybují, že občané tohoto romanticky položeného města mají stejně málo zájmu na tom, aby se v sobotu odpoledne po celé dvě hodiny nemohli dostat bez nebezpečí života s jedné strany náměstí na druhou. Pravda tady leží někde uprostřed: nezanebávat hustou síť silniční na prospěch jediné autostrady, ale vybudovati ji tak, aby mohla sloužiti stejně dopravě místní jako dálkové.

Na tyto úkoly pomýšlel již zákon o silničním fondu z roku 1927, a nebyti hospodářské krise v tomto oboru, ještě rozmnožené nešťastnými zásahy státní správy, byl by se jistě již k nim dostal. Jest povinností všech, kdož věci rozumějí a jichž hlas nebývá oslyšán, aby na nutnost těchto úkolů neustále poukazovali. Kdyby počet motorových vozidel měl v příštích 5 letech růsti tempem z roku posledního, bude na našich silnicích skutečně zle, asi tak zle, jako v neděli večer na terstské silnici u Vídně. Máme zase jednou více štěstí než rozumu a

prozatím tyjeme z daru svých předků, kteří hlavní město dotovali dvanácti výpadními silnicemi, tedy nejvyšším počtem v Evropě po Paříži, a z toho, že vůbec země Česká, která dnes soustřeďuje a vždy bude soustřeďovati tři čtvrtiny čs. motorových vozidel, jest vybavena tak hustou pavučinou silniční, že téměř všechny relace mohou býti bez citelné zajiřdky zdvojeny. Co znamená tato hustota, jest nejlépe patrnó tam, kde jí není. V Brně, Prostějově a Olomouci dohromady jistě není ani šestina počtu vozidel, jichž registraci vede finanční okres pražský, ale jest tam jenom jediná silnice a proto se již dnes mluví o nutnosti jejího rozšíření, zřízení zvláštních cyklistických a povozových drah podle ní atd.

Náklady na částečnou modernisaci erárních silnic vybudováním obchvatů, přejezdů, průkopů, příp. i vyšších mostů, se namnoze přeceňují. Nesmí se totiž zapomenouti, že tyto nové úseky silniční mají sloužiti výhradně motorům a že tedy úplně postačí pro oba směry dohromady čistá šíře 6 metrů. Pro motoristy znamenají však takovou úlevu a úsporu, že bude možno požadovati na nich další příspěvek výhradně k těmto účelům. Největší zájem pak na nich musí míti pojišťovny, neboť téměř plných 100% všech škod a havarií vzniká právě v těch místech, která mají býti vyloučena. V archivech těchto ústavů nalezne silniční inženýr nejlepší návod k sestavení žebříčku nutnosti a spěšnosti toho kterého úseku.

Takto nám vzniknou silniční tahy, na kterých cestovní průměr se jízdni rychlosti skoro přiblíží. Teprve v tomto slůvku „skoro“ leží celý finanční problém. I kdyby toto „skoro“ mělo obnášeti 10 až 15%, ještě by nemohlo odůvodniti výdej (zůstaňmež uprostřed) 8 mil. Kč na jeden km oproti 1 nebo 2.

Dr. E. Štern,

syndik Svazu čsl. automobilových podnikatelů.

Strážník a němčina

Úpice, 5. srpna 1937.

Vážená redakce!

V 30. čísle „Přítomnosti“, ve článku „Americký pohled na Třetí říši“, mluví se ke konci o poměru Američana k Československu. Zdá se mi, že se tu cituje s přílišnou lehkovázností úsudek Američanův, že útisk Němců u nás je dokázán tím, že „policajt v Praze nechtěl s ním mluvit německy“. Na své nedávné cestě Belgií, Anglií a Švédskem měl jsem příležitost, slyšet tentýž úsudek častěji, nežli mi bylo milé.

Zamyslíme-li se nad tím úkazem, nezbyvá nám, než přiznati cizinci jakousi logiku. Je nesporně zarážející, odhodlá-li se strážník, tedy muž, jehož jasným úkolem je služba veřejnosti, k německé odpovědi až tehdy, když byl osloven anglicky a francouzsky a poznal tedy, že mluví s cizincem. Je přece primitivním příkazem slušnosti odpovědět jazykem, jímž jsem byl tázán, jestliže onen jazyk dostatečně ovládám. Je pak těžko diviti se Angličanům nebo Švédům, že se jim zdá osud němectví v Československu málo záviděníhodný, vidí-li, s jakou okázalostí je jeho řeč orgánem veřejné služby přeslýchána.

Jsem si jist, že se tu jedná pouze o ojedinělé případy, ale jeden takový strážník škodí nám v cizině více, nežli deset propagačních řečí říšskoněmeckého rozhlasu, jimiž máme být zdiskreditováni. Jaký skvělý úkol pro nového pražského primátora, posloužit našemu jménu ve světě tím, že tu zjedná nápravu!

Váš v úctě oddaný Herbert Morawetz.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ! KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí čís. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.